

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ

„ГРАДСКИ ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ”

ПРЕДЛОГ ЗА СТАВЉАЊЕ ПОД ЗАШТИТУ
КАО ЗАШТИЋЕНО ПОДРУЧЈЕ ЛОКАЛНОГ ЗНАЧАЈА - III КАТЕГОРИЈЕ

Нови Сад, 2024.

Полазећи од:

- Иницијативе за ревизију одлуке о заштити Природног споменика вртне архитектуре „Парк у Бачкој Тополи“, бр.: 162 од 11.04.2023. године (ЈП за грађевинско земљиште, урбанистичко планирање и уређење Бачка Топола);
- Закључка о прихватању иницијативе у вези ревизије одлуке бр.: 633-3/2023-V од 20.04.2023. год., Општинског већа општине Бачка Топола;
- достављања Закључка о прихватању иницијативе бр.; 633-3/2023 од 25.04.2023. год., Председника Општине Бачка Топола;
- предмета бр.: 03 022-1275/2 од 06.06.2023. год., Покрајинског завода за заштиту природе којим је одговорено на Иницијативу и
- Плана заштите природних добара Покрајинског завода за заштиту природе за 2024. годину бр. 02 008 4063 од 20.12.2023. год. (Решење о давању сагласности на План заштите природних добара Покрајинског завода за заштиту природе, Нови Сад, за 2024. годину, 127 Број: 501-1448/2023, Нови Сад, 27. децембар 2023. год., Покрајинске владе Аутономне покрајине Војводине, „Сл. лист АПВ“, бр. 57/2023.); Покрајински завод за заштиту природе је припремио студију заштите СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ која представља ревизију природних и створених вредности заштићеног подручја.

Теренски рад и студија заштите спроведени су у току 2023. и 2024. године. У поступку ревизије природних и створених вредности заштићеног подручја Природни споменик вртне архитектуре „Парк у Бачкој Тополи“ анализирани су пејзажно-архитектонске, хортикултурне и амбијенталне вредности простора. На основу законских овлашћења, Покрајински завод за заштиту природе, доставља студију заштите Општини Бачка Топола, на даљу процедуру, ради доношења новог акта о заштити.

ВД ДИРЕКТОРА

Нови Сад, 2024. године

др Жељка Јеличић Маринковић

Студија заштите:	СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ГРАДСКИ ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ“ РЕВИЗИЈА ЗАШТИТЕ ПРЕДЛОГ ЗА СТАВЉАЊЕ ПОД ЗАШТИТУ КАО ЗАШТИЋЕНО ПОДРУЧЈЕ ЛОКАЛНОГ ЗНАЧАЈА - III КАТЕГОРИЈЕ
Обрађивач:	ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ
Руководилац:	мр Мирјана Млађеновић, дипломирани инжењер пољопривреде – хортикултура.
Стручни тим:	мр Мирјана Млађеновић, дипломирани инжењер пољопривреде - хортикултура - Поглавља I, II 1.2., II 1.6., II 1.7., II 2., II 3., III, IV, V, VI, VIII. Дарко Тимотић – дипл. инж. геологије за палеонтологију - Поглавља II 1.3., II 1.4., Марина Јањош – дипл. еколог за заштиту животне средине - Поглавље I 7., I 8., I 9., I 10., IX; Стефан Вујанић, дипломирани инжењер геодезије Бојан Миленић, професор географије – Поглавље: II 1.5.; Ивана Петковић, дипломирани правник - Поглавље VII 1., 1.a., VII 2., VII 3., VII 4.
Картографска обрада:	Марина Јањош – дипл. еколог за заштиту животне средине Стефан Вујанић, дипломирани инжењер геодезије
Компјутерска обрада:	Снежана Ђекић, дизајнер, Јована Каламковић, инж. инф. тех. – диг. продукција,
Фотографије:	мр Мирјана Млађеновић, дипломирани инжењер пољопривреде – хортикултура.
Помоћник директора:	мр Наташа Пил
ВД Директора:	др Жељка Јеличић Маринковић

Нови Сад, 2024. година

САДРЖАЈ

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ЗАШТИТЕ

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

1

I 1. НАЗИВ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	1
I 2. ВРСТА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	1
I 3. КАТЕГОРИЈА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА ПРЕМА ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	1
I 4. КАТЕГОРИЈА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)	1
I 5. МЕЂУНАРОДНИ СТАТУС ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	2
I 6. ОСНОВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ	2
I 7. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	3
I 8. ОПИС ГРАНИЦЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	3
I 9. ПОВРШИНА	3
I 10. ВЛАСНИШТВО	4
I 11. ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ	5

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТВОРЕНИХ И ПРЕДЕОНИХ ОДЛИКА

7

II 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ	7
II 1.1. Историјат истраживања	7
II 1.2. Положај	8
II 1.3. Геоморфолошке одлике	8
II 1.4. Геолошке одлике	8
II 1.5. Климатске одлике	9
II 1.6. Педолошке одлике	16
II 1.7. Флористичке одлике	17
II 1.7.1. Дендрофлора	17
II 2. ПРЕДЕОНЕ ОДЛИКЕ	21
II 2.1. Историјат предела и предеоне одлике заштићеног подручја	21
II 3. СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ	26
II 3.1. Културно - историјско наслеђе	26
II 3.2. Грађевински објекти	26
II 3.3. Постојећа просторно-планска документација	30

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

35

III 1. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	35
III 2. ФАКТОРИ УГРОЖАВАЊА	36

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	41
IV 1. ИЗРАЖЕНОСТ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ ОБЕЛЕЖЈА	41
IV 2. ФУНКЦИЈА И НАМЕНА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	42
IV 3. КАТЕГОРИЈА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	43
V КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	45
V 1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ	45
V 2. СМЕРНИЦЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ	46
V 3. МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	51
V 4. АНАЛИЗА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА	51
VI РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ	55
VI 1. ПРЕДЛОГ РЕЖИМА ЗАШТИТЕ	55
VI 2. ОПШТЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА	56
VII УПРАВЉАЊЕ	61
VII 1. НАЧИН УПРАВЉАЊА И ОБАВЕЗЕ УПРАВЉАЧА	61
VII 2. ФИНАНСИРАЊЕ	65
VII 3. КАДРОВСКА И ТЕХНИЧКА ОПРЕМЉЕНОСТ УПРАВЉАЧА	66
VII 4. ПРЕДЛОГ УПРАВЉАЧА	68
VIII ЛИТЕРАТУРА	69
IX ПРИЛОЗИ	
Прилог I	Подаци катастра непокретности
Прилог II	Подаци из катастра истражних простора, експлоатационих простора и поља и лежишта минералних сировина и других геолошких ресурса на подручју Градског парка у Бачкој Тополи у циљу израде Студије ревизије заштићеног подручја
Прилог III	Одлука о заштити ПС „ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ“
X КАРТОГРАФСКИ ПРИКАЗ	
Прилог 1:	Географски положај заштићеног подручја у Србији (1:1 000.000)
Прилог 2:	Географски положај заштићеног подручја у Србији (1:300.000)
Прилог 3:	Прегледна карта са границом и режимом заштите (1:25.000)
Прилог 4:	Педолошка карта (1:50.000)
Прилог 5:	Прегледна катастарска карта (1:2.000)
Прилог 6:	Геолошка карта (1:50 000)
Прилог 7:	Прегледна карта за Уредбу о заштити (1:4.000)

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ЗАШТИТЕ

Парк у Бачкој Тополи је стављен под заштиту као Природни споменик вртне архитектуре (Решење Скупштине Општине Бачка Топола бр. 633/9-1974-04 од 9. маја 1974. године), на основу Закона о заштити природе („Сл. гласник СРС“, бр. 24/65) под називом „Парк у Бачкој Тополи“.

Током времена дошло је до измена у катастру. Промењени су бројеви катастарских парцела.

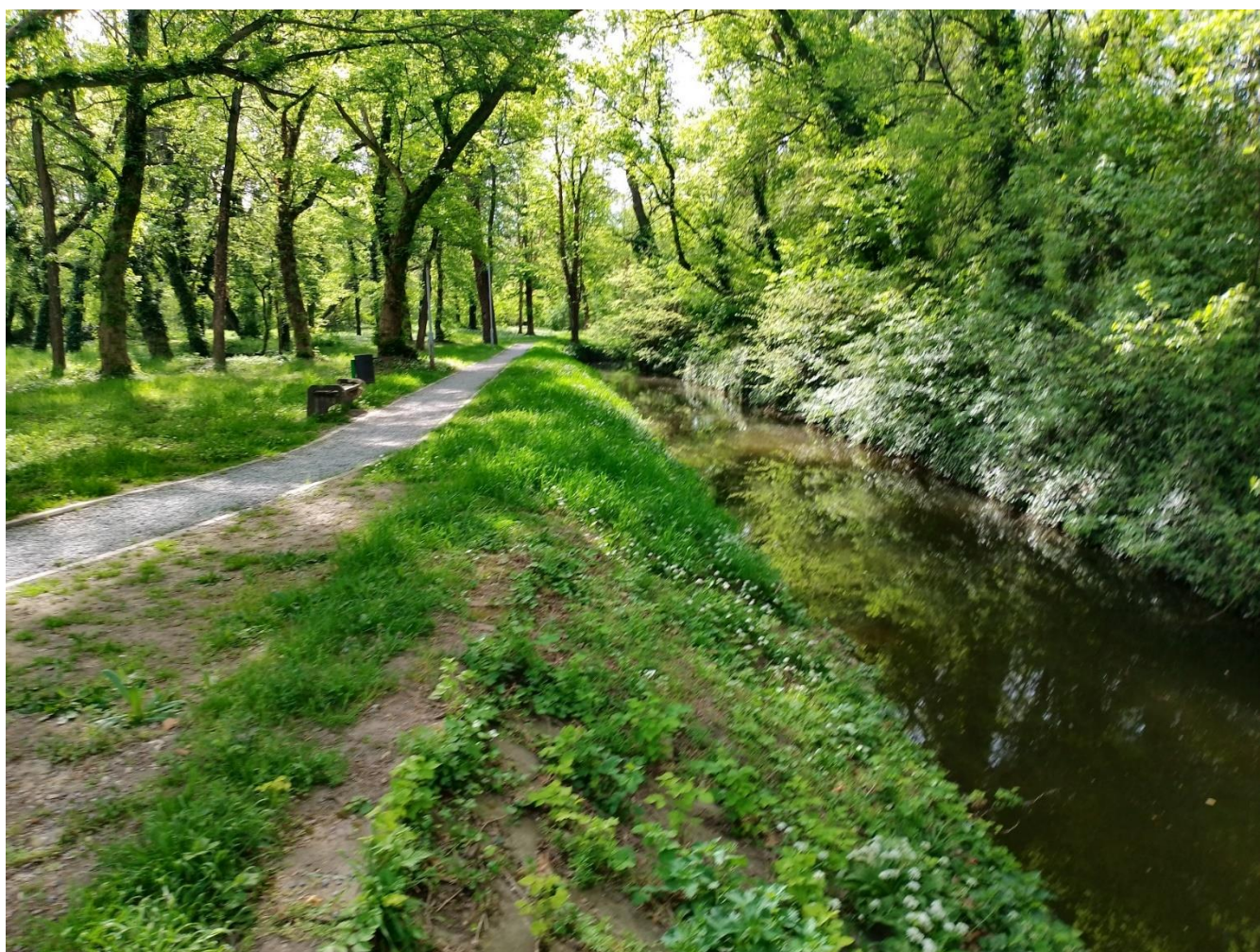
Према акту о заштити из 1974. године „заштићени део природе налази се на подручју Општине Бачка Топола, катастарске парцеле бр.: 3650, 3652, 3657 К.О. Бачка Топола, на површини од 6 хектара, ограничен улицама Маршала Тита, Нушићева и Светозара Марковића и Петефи бригаде.“

Покрајински завод за заштиту природе извршио је ревизију природних и створених вредности парка и припремио студију заштите СП „Парк у Бачкој Тополи“ као предлог за стављање под заштиту III категорије – заштићено природно добро локалног значаја. Препоручено је успостављање режима заштите III (трећег) степена у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-исправка, 14/2016, 95/2018-други закон и 71/2021 – у даљем тексту Закон).

Током 2023. и 2024. године у поступку ревизије природних и створених вредности спроведена је просторно-историјска анализа чији резултати су представљени у овој студији и на основу које је утврђено да постоје очуване темељне природне и створене вредности од значаја за заштиту.

На основу постојећих вредности предложене су границе заштићеног подручја, као и режим и мере заштите. СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ налази се на катастарским парцелама: 7666, 5310 и 7300 (део) КО Бачка Топола - Град.

Циљ заштите СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ као заштићеног подручја је очување целине у слободном пејзажном стилу, заштита вредних, старих групација и појединачних примерака дендрофлоре.

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I 1. НАЗИВ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

„Градски парк у Бачкој Тополи“

I 2. ВРСТА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Споменик природе

Појединачно стабло или скупина стабала, дрвореди, паркови, арборетуми, ботаничке баште и друго, могу бити проглашени као споменик природе. Споменик природе је дефинисан као „људским радом формирана ботаничка вредност од научног, естетског, културног или образовног значаја“ (члан 31 Закона о заштити природе, „Сл. гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/2016, 95/2018 – др. закон и 71/2021).

I 3. КАТЕГОРИЈА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА ПРЕМА ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

III (ТРЕЋА) категорија – заштићено подручје локалног значаја („Закон о заштити природе“, чл. 41, став 1, тачка 3) и Правилник о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Службени гласник РС“, број 91/15).

I 4. КАТЕГОРИЈА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)

Category III – Natural monument/Natural Landmark – III категорија - Споменик природе/Природно обележје.

Заштита појединачних споменика, у форми геоморфолошке појаве, геолошке појаве - као што су пећине - или чак и живе појаве - као што је старо дрво. То су углавном сасвим мала подручја са великим бројем посетилаца. Акценат је на посебним појавама и појединачним вредностима, на монументалним, уникатним и ретким појавама.

Заштићена подручја III категорије између осталог обухватају и културне пределе удружене са екологијом (Cultural sites with associated ecology) где се са заштитом културног предела такође штити и значајан биодиверзитет (Dudley, Stolton, 2008).

I 5. МЕЂУНАРОДНИ СТАТУС ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ се не предлаже за упис у међународне листе.

I 6. ОСНОВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

Парк је првобитно формиран на самом почетку XIX века као енглески парк породице Краи. Парк је основала удовица барона Крај Ференца, баронеса Крај Борбала 1804. године (Mercel Kišferenc, 1991). Заузима површину од 58 831 m² са 55 врста и нижих таксонских јединица дрвећа и жбуња.

Кроз Парк протиче река Криваја која представља регионални еколошки коридор, утврђен Регионалним просторним планом АП Војводине („Сл. лист АП Војводине“, број 22/11). Овај еколошки коридор повезује остатке природних станишта лесног платоа, међу којима су и станишта приоритетна за заштиту у Републици Србији на основу Правилника о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување („Сл. гласник РС“, број 35/10), а и у Европи. Парк има и улогу заменског станишта шумским врстама и доприноси функционисању еколошког коридора водотока Криваје, пружајући станиште за одмор, исхрану и/или размножавање дивљим врстама. Због повољне структуре и присуства старих стабала има значајну улогу у очувању популација строго заштићених и заштићених врста шумских и шумостепских станишта (међу којима су најбројније птице), које су проглашене на основу Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5/10, 47/11 и 32/16) (План детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи („Сл. лист Општине Бачка Топола“, бр. 26.1./2021. године).

Слика 1. Градски парк у Бачкој Тополи (фото: Млађеновић, 2024.)

I 7. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ се налази у Републици Србији, у њеној северној покрајини Војводини, у Севернобачком округу, у насељу Бачка Топола.

Са северне стране граничи се са спортским тереном, са западне делимично са Улицом Маршала Тита, са јужне са породичним становањем, а са североисточне, северозападне и источне са Улицом Светозара Марковића која представља део државног пута IIа реда бр. 100/М-22.1, Хоргош - Суботица - Бачка Топола - Мали Иђош - Србобран - Нови Сад - Сремски Карловци - Инђија - Стара Пазова - Београд.

Обухвата катастарске парцеле: 7666, 5310 и 7300 (део) КО Бачка Топола - Град.

Површина обухваћена заштитом износи **58 831 m²**.

Централна координата парка, географска тачка која одређује глобални положај простора, приказана је у табели 1.

Табела 1. Централна координата СП „Градски парк у Бачкој Тополи“

Централна тачка	по Гриничу	по Гаус-Кригеру
	45° 48' 50" N – 19° 37' 39" E	7 393 770 – 5 075 290

Извор података: Географска карта размере 1 : 25.000

Табела 2. Надморска висина СП „Градски парк у Бачкој Тополи“

Надморска висина	93,27 – 99,29 m н.м.
------------------	----------------------

Положај добра је приказан на картама размере 1 : 1 000 000, 1 : 300 000, 1 : 50 000, 1 : 25 000 и 1 : 2 000 које се налазе у графичкој документацији.

I 8. ОПИС ГРАНИЦЕ ЗАШТИТЕ

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ се налази на катастарским парцелама: 7666, 5310 и 7300 (део) КО Бачка Топола - град.

На природном добру се успоставља режим заштите III (трећег) степена.

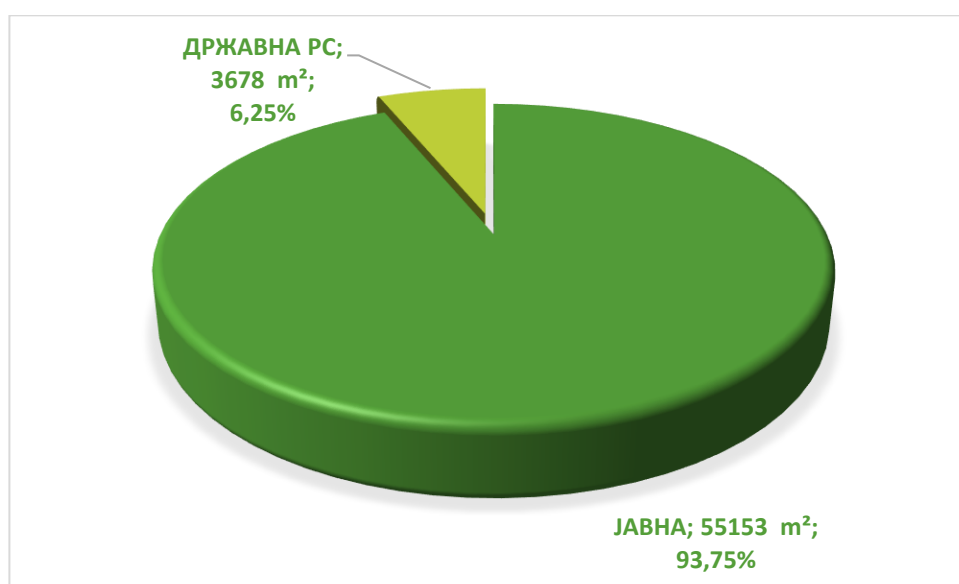
I 9. ПОВРШИНА

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ се налази се на површини од **5 ha 88 a 31 m²**.

I 10. ВЛАСНИШТВО

Табела 3. Приказ површина по облику својине СП „Градски парк у Бачкој Тополи“

Облик СВОЈИНЕ	m ²	ha	%
јавна својина	5 5153	5,5153	93,75
државна РС	3 678	0,3678	6,25
укупно	58 831	5,8831	100

Графикон 1. Приказ површина облику својине у СП „Градски парк у Бачкој Тополи.“

Табела 4. Структура површина по катастаркој култури у СП „Градски парк у Бачкој Тополи“

култура (начин коришћења земљишта)	5310	Део 7300 (река Криваја)	7666	укупно m ²
јавни парк	16 725		37 651	54 376
земљиште уз зграду и други објекат			714	714
земљиште под зградом и другим објектом			63	63
река		3 678		3 678
Укупно m ² :	16 725	3 678	38 428	58 831

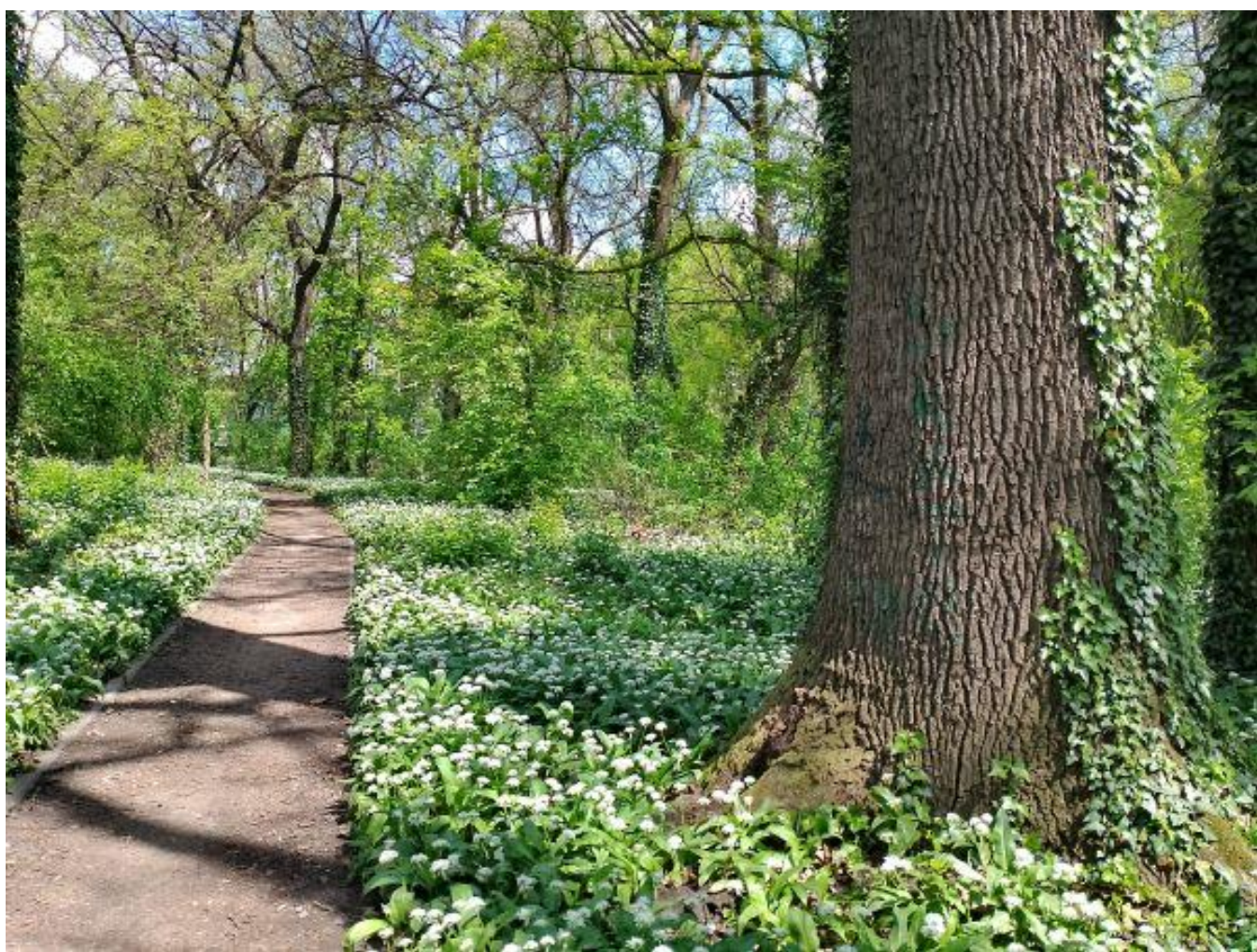

Графикон 2. Приказ површина по катастарској култури у СП „Градски парк у Бачкој Тополи“

I 11. ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ

Природни споменик вртне архитектуре „Парк у Бачкој Тополи“ је заштићен Решењем Скупштине Општине Бачка Топола бр. 633/9-1974-04 од 9. маја 1974. године. Решењем је одређен управљач који је дужан да чува и одржава заштићено природно добро. Надзор над спровођењем мера врши Покрајински завод за заштиту природе.

Према акту о заштити из 1974. године „заштићени део природе налази се на подручју Општине Бачка Топола, катастарске парцеле бр.: 3650, 3652, 3657 К.О. Бачка Топола, у површини од 6 хектара, ограничен улицама Маршала Тита, Нушићева и Светозара Марковића и Петефи бригаде.“

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТОВРЕНИХ И ПРЕДЕОНИХ ОДЛИКА

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТВОРЕНИХ И ПРЕДЕОНИХ ОДЛИКА

I 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ

II 1.1. Историјат истраживања

Истраживања простора вршена су од стране Покрајинског завода за заштиту природе 1975. године у циљу стављања под заштиту и Радне јединице у Новом Саду Завода за заштиту природе Србије током 2001. године и ревизије заштите.

Према подацима Управљача ЈП за грађевинско земљиште, урбанистичко планирање и уређење, Бачка Топола, извршиоца Plant Art из Новог Сада, елаборатом Снимак дендрофлоре, детаљни мануал, анализа дендрофлоре и пројектна основа, 2015. године приказано је флористичко богатство парка које се огледа у постојању 37 врста са ретким капиталним примерцима лишћарских врста дендрофлоре из времена пуног сјаја парка и већи број сађених стабала, или случајно унетих примерака дрвећа из околине (*Platanus acerifolia*, *Quercus robur*, *Ulmus sp.*, *Sophora japonica*, *Acer sp.*, *Populus alba*, *Tilia sp.*, *Fraxinus angustifolia* и др. врсте). Присутан је и мањи број четинарских врста дрвећа (*Picea pungens*, *Pinus nigra* и један примерак *Taxodium distichum*). Цветни елементи више нису заступљени, а мноштво самониклог жбуња, коров и бршљан у парку су типични за шумске заједнице. У доњем спрату лишћара доминира самоникли подраст дрвећа.

Теренском евиденцијом стабала са пречником дебла >10 cm прсној висини у току 2015. године констатовано је 37 врста, форми, варијетета или култивара дрвећа из 18 ботаничких фамилија, заступљених са укупно 972 примерка.

Неке податке о настанку и променама изгледа парка, у литератури која се бави историјатом породице Пала Караиа, дали су Grosschmid (1886), Virág (1992), Balázs (2012) и Derković (2021). Године 1803. краљ је поклонио ово село и племићку титулу Палу Краиу за његове војне заслуге. Године 1805. после Пал Краиеве смрти, његов син Ференц је радио на томе да Топоља постане трговиште, са три национална сајма годишње, што је наредне године и постала. Једна од атракција трговачког града је прелепа вила у рококо стилу и енглески врт породице Краи. Године 1848. после смрти

последњег Краиа, његов зет: гроф Јанош Жичи постао је власник имања Топоља 1852. године (Borovszky, 1909.).

II 1.2. Положај

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ се налази у западном делу насеља Бачка Топола. Оивичен је спортским тереном са северне стране, Улицом Светозара Марковића са североисточне, северозападне и источне стране, Улицом Маршала Тита са западне стране, а са јужне породичним становањем на Улици Петефи бригаде. Главни улаз у парк се налази на источној страни. СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ се налази у Републици Србији, у њеној северној покрајини Војводини, у Севернобачком округу, у насељу Бачка Топола.

Бачка Топола је удаљена од Суботице 32 km, од Сенте и Бечеја 40 km, од Сомбора 45 km, од Новог Сада 69 km. Позиција на главној саобраћајници у насељу чини га веома приступачним туристима.

II 1.3. Геоморфолошке одлике

На подручју Парка у Бачкој Тополи заступљен је флувијални рељеф. Облици флувијалног рељефа су везани за непосредно дејство савремених речних токова. Од облика флувијалног рељефа заступљена је алувијална раван. Алувијална раван је најнижа рељефна целина у војвођанској низији. У висинском погледу (Miljković, 1996) алувијална раван се може поделити на два нивоа.

Коте терена се крећу у распону од преко 6 метара висинске разлике, не рачунајући дно реке Криваје. На главном улазу, уз границу висина терена је 96,18 метара, уз северну границу је око 94 метра, на средишњим деловима простора између 93 и 95 метара, док уз источну границу на врху шкарпе између Криваје и улице надморска висина терена иде до 99,29 метара.

Према подацима из Измена и допуна Плана детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи, водоток Криваја пролази кроз парк, у укупној дужини од 400 m, тј. од стационаже водотока km 70+400 до km 70+800. Пројектована кота дна водотока на стацијажи km 70+650 на месту могућег упуштања пречишћених отпадних вода и отпадне воде из базена, спортско-рекреативног комплекса и стадиона је 90.89 m надморске висине. Размак између леве и десне обале износи 9 m, ширина дна канала је 2 m, кота терена на десној обали је 94.32 m надморске висине, а на левој обали 93.73 m надморске висине.

II 1.4. Геолошке одлике

Бачка лесна зараван заузима северни део Бачке, северно од великог канала Дунав-Тиса-Дунав. Заузима површину од 2.800 km² и представља највећу лесну зараван у Војводини. Скоро са свих страна, осим са северне, ограничена је лесним одсецима,

релативне висине 10-20 m. На основу досадашњих геоморфолошких и геолошких истраживања, утврђено је да је бачким лесом прекривена велика алувијална лепеза Дунава, која почиње од Будимпеште, а завршава се у Бачкој, највероватније с јужним ободом лесне заравни. Бачка лесна зараван је, стога, благо нагнута ка југоистоку, од 125 m до 90 m надморске висине, у истом смеру како је нагнута и прекривена плавинска лепеза Дунава (Koščal i sar., 2005).

Бачки лесни плато изграђен је од творевина квартарне старости, представљене седиментима плеистоцена и холоцена. Седименти квартара имају искључиво површинско распрострањење, дебљине су од око 120-130 m. Непосредну подлогу квартара чине стене различитог састава и старости представљене: палеозојским шкриљцима и гранитима, мезозојским кречњацима и пешчарима са андезитско-трахитским пирокластитима и неогеним седиментима који садрже појаве угља и појаве гасовитих угљоводоника. Основни подаци о подлози квартарних седимената потичу из дубинских бушотина, геофизичких истраживања и корелације са геологијом обода Панонског мора и хорста Фрушке горе.

Доњи плеистоцен чине језерски седименти. Тектонско издизање терена на северозападу је створило данашњи нагиб према југоистоку тако да виши делови су постали суви, а нижи делови су остали забарени. У овом слоју се јављају седименти флувијалног, еолског и флувијално-еолског низа (пескови, алервитске глине, глине и шљункови, барски лес). На простору северобачког копна при крају леденог доба отпочиње навејавање леса и стварање садашње лесне заравни.

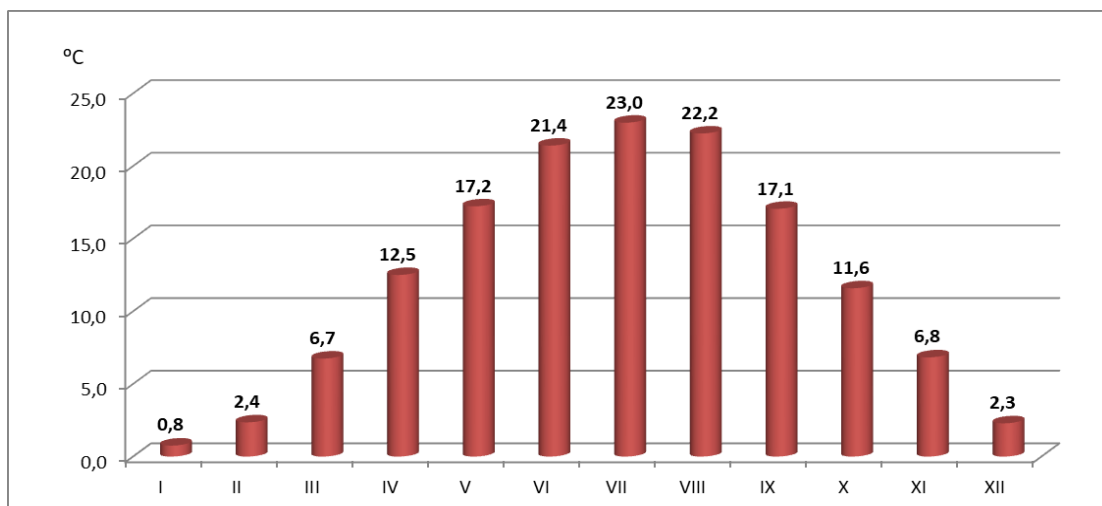
II 1.5. Климатске одлике

За приказ климатских прилика заштићеног подручја коришћени су подаци из најближе метеоролошке станице Сомбор (87 mnn), која је од заштићеног подручја удаљена око 40 km. Коришћени су подаци за период од двадесет година (2003-2022. године).

Климатски карактер овог подручја одређују географски положај, надморска висина, геолошки састав тла, хидролошке и биогеографске прилике као и локални климатски модификатори.

Температура ваздуха

Температура ваздуха представља најважнији климатски елемент, јер од ње зависе многи други климатски елементи као што су интензитет и количина испаравања воде, влажност ваздуха, облачност, падавине. Као модификатор климе, температура ваздуха директно утиче и на бројне друге климатске елементе. Високе температуре повећавају испаравање и смањују влажност земљишта, што успорава развој биљака, док ниске температуре изазивају оштећења на биљкама у вегетационом периоду. Од температурног режима зависе и хидролошке прилике.

Графикон 3: Средње месечне температуре ваздуха (°C),
(Сомбор,2003-2022.)

Средња годишња температура ваздуха у посматраном периоду износила је 12,0°C. Најмање средње годишње вредности су биле 2005. године (10,5°C), док су највеће вредности забележене 2022. године када је средња годишња температура била 13,0°C. Према подацима из графика бр. 3. у посматраном периоду, најтоплији месец је јули са просечном температуром од 23,0°C, а најхладнији је јануар са просечном температуром од 0,8°C.

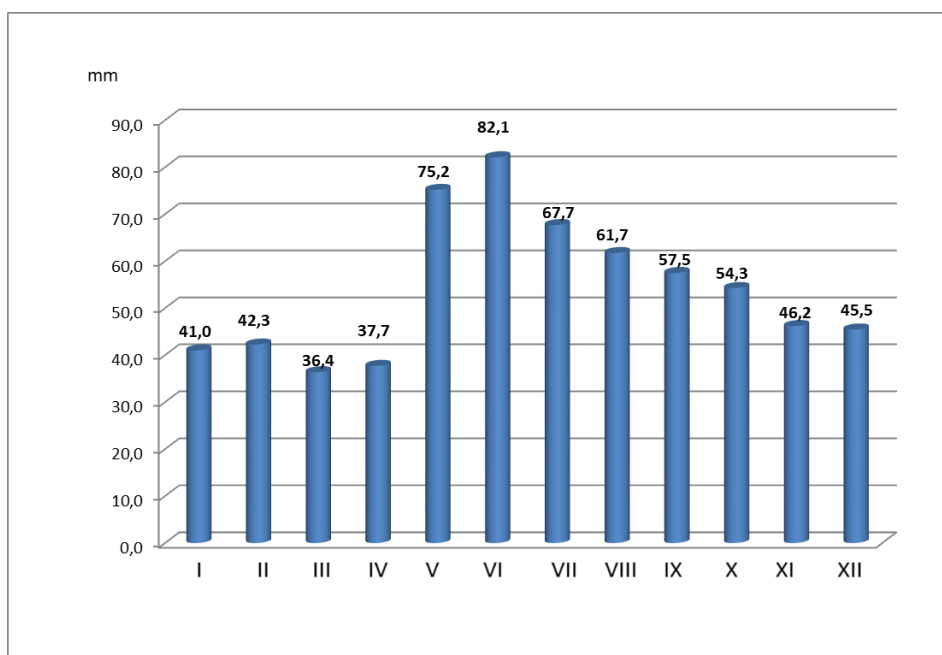
У вегетационом периоду (Табела 5), април-октобар, средњи месечни просек температуре износио је 18,9°C што уз количине падавина од 381,9 mm има велики значај за живи свет заштићеног подручја.

Табела 5: Средње месечне температуре ваздуха и укупне количине падавина (mm), у вегетационом периоду, (Сомбор,2003-2022.)

Вегетациони период	°C	mm
IV	12,5	37,7
V	17,2	75,2
VI	21,4	82,1
VII	23,0	67,7
VIII	22,2	61,7
IX	17,1	57,5
Просек/укупно	18,9	381,9

Падавине

Падавине су још један од важних климатских елемената. У посматраном периоду просек годишњих количина падавина износио је 647,4 mm. Најмања годишња количина падавина забележена је 2011. године (403,8 mm) док су максималне годишње падавине регистроване 2010. године (1035,6 mm). Када је у питању месечни распоредом, месец са највећом количином падавина је јун (82,1 mm), док се најмање количине падавина излуче током марта (36,4 mm).

Графикон 4: Средње месечне количине падавина (mm),
(Сомбор, 2003-2022.)

Релативна влажност ваздуха

Релативна влажност ваздуха представља засићеност ваздуха воденом паром и изражава се у процентима (%). Годишњи ток релативне влажности је у обрнутом односу са годишњим током температуре ваздуха, што значи да су у хладнијем делу године вредности релативне влажности ваздуха веће док су вредности у топлијем делу године мање.

Према подацима из табеле бр. 6 средња годишња вредност у посматраном периоду износила је 72%.

Табела 6: Релативна влажност, облачност и инсолација (Сомбор, 2003-2022.)

Година	Релативна влажност	Облачност	Инсолација
2003.	68	4,7	2329,5
2004.	72	5,7	1968,8
2005.	71	5,5	2006,3
2006.	71	5,5	2089,9
2007.	67	5,2	2289,9
2008.	68	5,4	2222,6
2009.	67	5,6	2123,5
2010.	75	5,8	1871,8
2011.	74	4,9	2292,9
2012.	71	4,7	2505,1
2013.	78	5,5	2103,2
2014.	80	5,5	2005,8
2015.	77	5,3	2160,8
2016.	79	5,5	2056,6
2017.	73	5,2	2376,7
2018.	74	5,5	2239,6
2019.	71	5,1	2210,1
2020.	69	5,2	2205,7
2021.	70	4,8	2181,7
2022.	66	4,9	2258,5
Ср. Год.	72	5,3	2175,0

Облачност

Облачност се јавља као последица влажности ваздуха, односно његове засићености воденом паром. Од степена облачности зависи колико ће површина Земље примити топлоте од сунца, као и колико ће топлоте Земља израчити и предати атмосфери. Облачност највеће вредности има током зимских месеци док је најмања током лета.

Средња годишња вредност облачности у посматраном периоду износила је 5,3 (десетине) а средње вредности кретале су се од 4,7 до 5,8 десетина. (табела бр. 6)

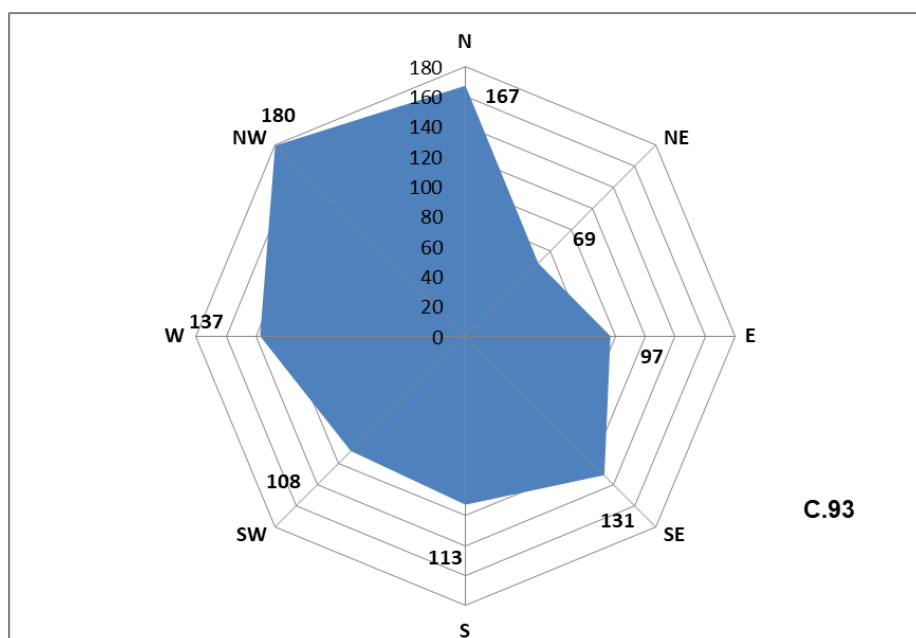
Инсолација

Инсолација је у непосредној корелацији са сменом годишњих доба и облачности. Најдуже трајање имају летњи месеци, а најмање зимски. Средња годишња вредност у посматраном периоду износила је 2175,0 часова (h). (табела бр. 6)

Ветар

На подручју Панонске низије ветрови се јављају као последица неједнаког ваздушног притиска у пространим областима Евроазијске низије, Средоземља и Атлантског океана.

На заштићеном подручју највећу частину имају ветрови западног квадранта руже ветрова који долазе са Атлантског океана, прелазе преко Алпа и доносе падавине. Ветрови источног квадранта најчешће су суви и по правилу доносе суво и хладно време. На основу графикана бр. 5, на посматраном подручју највећу частину има северозападни ветар који се јавља са годишњим просеком честина 180 ‰. Најмању учесталост има североисточни ветар са 69 ‰. Када су у питању брзине ветрова највећу брзину има северни и северозападни ветар 2,7m/s. (Табела 7)

Графикон 5: Ружа ветрова, метеоролока станица (Сомбор, 2003-2022.)

Ветар има пресудну улогу за обликовање климе, у развоју живог света као и у многим људским делатностима. Ветрови утичу на количину падавина, испаравање, психофизичко стање људи. У пролећним месецима ветар изазива велика испаравања земљишта одузимајући велике количине влаге неопходне биљкама.

Тишине се изражавају на 1000 мерења где је на подручју метеоролошке станице Сомбор регистровано 93 пута тишина, односно тихо време.

Према подацима из табеле бр. 9 примећује се да пролећни месеци (март, април и мај) имају највећи број дана са ветровима чија јачина прелази 6 и 8 степени (Bf).

Табела 7: Честине праваца (‰), и брзине дувања ветрова (m/s), (Сомбор,2003-2022.)

	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	C
честине (‰)	167	69	97	131	113	108	137	180	93
брзине (m/s)	2,7	2,3	2,5	2,4	1,9	2,0	2,5	2,7	

Табела 8: Просечан број дана са јачинама ветрова већим од 6 и 8 степени по Бофоровој скали (Bf), (Сомбор,2003-2022.)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ветар >6 Bf	6	8	11	11	10	7	7	5	4	6	7	6
Ветар >8 Bf	1	1	2	1	1	1	1	0	0	1	1	1

Табела 9: Укупан број дана, по годинама, са ветровима чија је јачина већа од 6 и 8 степени по Бофоровој скали (Bf), (Сомбор,2003-2022.)

Година	Ветар >6 Bf	Ветар >8 Bf
2003.	87	13
2004.	89	10
2005.	90	5
2006.	79	11
2007.	109	16
2008.	99	24
2009.	99	18
2010.	107	18
2011.	96	14
2012.	111	22
2013.	93	16
2014.	90	14
2015.	77	10
2016.	57	4
2017.	77	5
2018.	86	2
2019.	77	7
2020.	93	7

Година	Ветар >6 Bf	Ветар >8 Bf
2021.	86	2
2022.	65	4
Ср. Год.	88	11

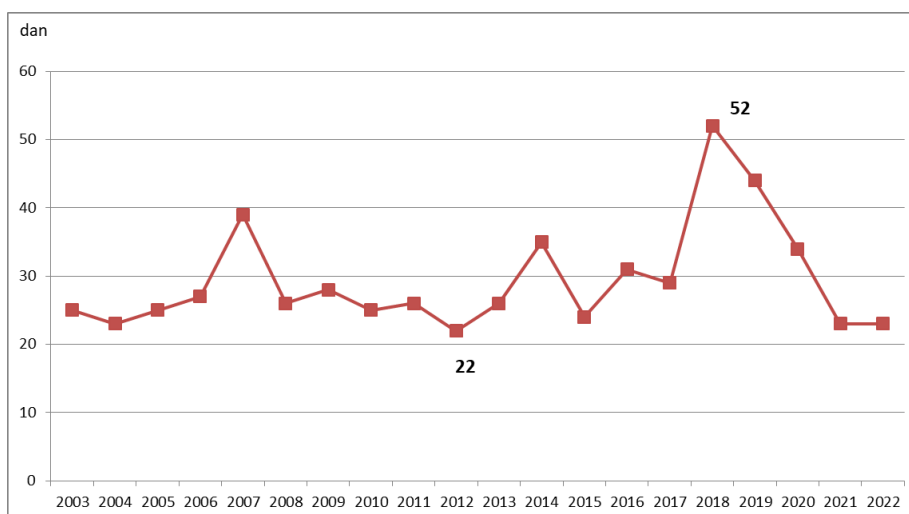
Када је у питању укупан годишњи број дана са ветровима чија је јачина већа од 6 Vf (табела 9), у посматраном периоду од двадесет година, просечно је било 88 дана годишње. Максималан број дана је забележен 2012. године када је регистровано 111 дана, а најмањи број са овом јачином је забележено 2016. године када је укупно било 57 дана у току године.

Када су у питању ветрови чија јачина прелази 8 Vf они су доста ређи. У посматраном периоду просечно је било 11 дана у току године. Највећи број дана са овом јачином регистрован је 2008. године (24 дана).

Негативан утицај ветрова са већом јачином, на заштићено подручје огледа се у уништавању грања али и целих стабала. Оштећењима услед ветрова са већом јачином највише су изложене стране које имају највећу просечну честину, а то су северна и северозападна страна. Уједно ове стране су изложене ветру са највећом јачином.

Грмљавина као метеоролошка појава такође има негативан утицај на заштићено подручје, јер удари грома директно уништавају стабла или их оштећују у тој мери да представљају потенцијалну при појави првог ветра са већом јачином. Удари грома у сушном летном периоду године могу да изазову и пожаре.

Грмљавина као метеоролошка појава јавља се углавном у касно пролеће и током летњих месеци. Месеци мај, јун, јул и август имају највише дана са грмљавином. На заштићеном подручју у посматраном периоду годишњи просек броја дана са грмљавином износи 29. Највећи број дана са овом појавом је забележен 2018. године (52 дана) а најмање дана са грмљавином (22 дана) забележено је 2012. године. (Графикон бр. 6)

Графикон 6: Укупан број дана са појавом грмљавине, (Сомбор, 2003-2022.)

II 1.6. Педолошке одлике

Познавање одлика земљишта у једном парку важно је за правилан избор врста биљака и правилан избор мера неге. Да би се говорило о земљишту овако малог простора, треба да имамо у виду пре свега начин коришћења простора током времена. Како геолошка подлога и тип земљишта утичу на развој потенцијалне природне вегетације, тако и биљке, природне или произведене у хортикултури временом утичу на измену својстава земљишта. У парку преовладава сађено дрвеће разноврсног састава, са разних континената које од природе расте на врло разноликим типовима земљишта. За проучавање адаптивности тих врста ван њиховог природног ареала, у циљу каснијих препорука за успешну примену у урбаној средини, значајно је познавати услове средине конкретног локалитета, а један од важнијих услова је управо и тип земљишта. Након опсежних испитивања земљишта у Војводини Živković i sar., (1972) објављују „Земљишта Војводине“. Последња класификација земљишта Југославије, Škorić и sar. потиче из 1985. године. Парк је заснован на ритској црници карбонатној која заузима зону тока Криваје и његову непосредну околину.

Ритска црница карбонатна у зони Криваје и непосредној околини

На површини на којој се налази Споменик природе „Градски парк у Бачкој Тополи“ заступљено је земљиште типа ритска црница карбонатна (*Fluviglej*) у зони Криваје (извор - Педолошка карта 1:50000; Нејгебауер 1971).

Ритске црнице спадају у групу интразоналних хидрогених типова земљишта која су у одређеним условима рељефа постала под утицајем високог нивоа подземних вода или, пак, под утицајем поплавних вода. Садржај карбоната у ритским црницама варира од 1-17-20% CaCO_3 . Реакција средине прати удео и распоред CaCO_3 у профилу, тако да се рН вредност код карбоатних подтипова креће у распону од 7,5-8,5, а код бескарбонатних у распону 6,0-7,0. Садржај хумуса варира од 3-6% у А хоризонту. Производна вредност и пуна продуктивност овог типа земљишта је ограничена. Због претежно глиновитог састава ритске црнице се карактеришу лошим водно-ваздушним односима. Наиме, у влажном делу године њихове поре су засићене водом, а лети у најсувљим месецима долази до исушивања, при чему се земљишна маса скупља и настају вертикалне пукотине. Тада наступа период нормалне ареације, када се биодинамички процеси активирају што има за последицу ослобађање хранљивих састојака. У природним условима преовлађује период у којем је земљиште влажно и анаеробно, што даје основни печат њиховој малој продуктивности.

II 1.7. Флористичке одлике

Парк је подигнут на станишту типа шума ксеротермних лужњака и беле липе *Tilio-Quercetum crassiusculae* typicum Slavnić 1952. (Парабуђски, Јанковић, 1978).

Ова шума се налази на нешто вишим теренима од поплавног подручја, ван дохвата високих вода, на ивицама лесних заравни. Главни едификатори су бела липа и ксеротермни таксони храста лужњака f. *crassiuscula* и f. *pillosa*. У спрат жбуња обично улазе *Acer campestre*, *Cornus sanguinea*, *Ulmus minor*, *Pyrus piraster*, *Ligustrum vulgare*, *Sambucus nigra*, *Evonymus europaea*, *Clematis vitalba*, *Hedera helix*, *Tilia argentea* и друге.

Шума лужњака (*Tilio-Quercetum crassiusculae* typicum) на карбонатном чернозему, плитком до средње дубоком. Ова варијанта еколошке целине лужњакових шума је најксеротермнија. Станишни услови представљају најсувљу форму чернозема у овој еколошкој целини лужњакових шума. У овој еколошкој јединици најиндикативније је изражена припадност примарном типу шуме. Заступљеност клена и појединачно лужњака представљају остатак примарне типолошке припадности и састава (Милошевић, 2011.).

II 1.7.1 Дендрофлора

Детаљно снимање дендролошког фонда парка је извршено је 2023. године (Бјелановић и Ђорђевић). Високу декоративност пресудно одређује здравствено стање биљне индивидуе. Највећу оцену имају: *Fraxinus angustifolia* Vahl - пољски јасен, *Quercus robur* L. – храст лужњак, *Platanus × hispanica* Mill. ex Münchh. - јаворолисни платан и *Tilia cordata* Mill. – ситнолисна липа. Они су означени у мануалу валоризације. Од укупно снимљених 1321 стабала, 564 стабла је оцењено средњом оценом, оценом 3 и 4 у погледу здравственог стања.

Пописом дендрофлоре СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ приликом ревизије заштите евидентиран је 41 таксон дендрофлоре (табела 10).

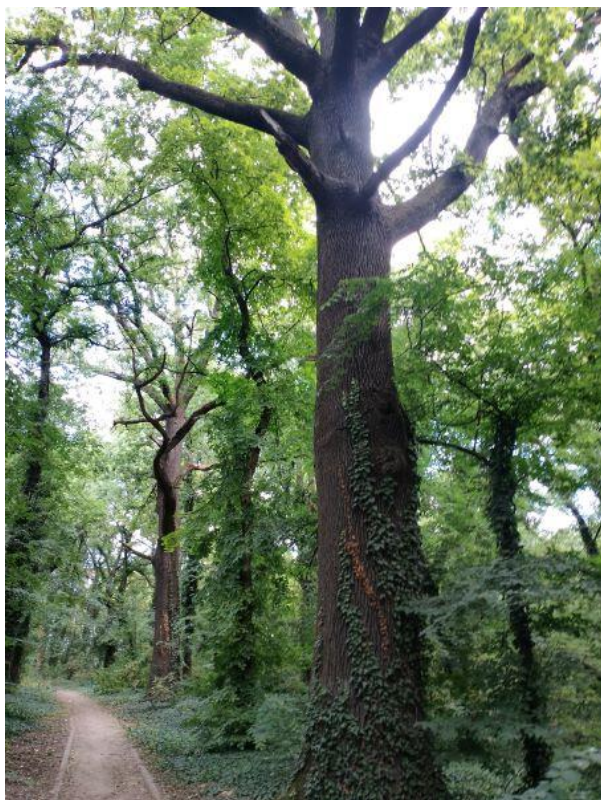
Табела 10. Дендрофлора СП „Градски парк у Бачкој Тополи“

	<i>Gymnospermae:</i>
	ДРВЕЋЕ:
1.	<i>Pinus nigra</i> Arn. – црни бор
2.	<i>Thuja orientalis</i> L. – источна туја
3.	<i>Taxodium distichum</i> (L.) Rich. – мочварни чемпрес
	<i>Angiospermae:</i>
4.	ДРВЕЋЕ:
5.	<i>Populus alba</i> L. – бела топола
6.	<i>Populus tremula</i> L. - трепетљика
7.	<i>Platanus × hispanica</i> Mill. ex Münchh., syn. <i>Platanus acerifolia</i> Willd. – јаворолисни платан
8.	<i>Betula pendula</i> Roth – обична бреза

9.	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn. – црна јова
10.	<i>Corylus colurna</i> L. – медвеђа леска
11.	<i>Quercus robur</i> L. – храст лужњак
12.	<i>Quercus robur</i> var. <i>fastigiata</i> (Lam.) Spach – храст лужњак пирамидалног хабитуса
13.	<i>Morus alba</i> L. – бели дуд
14.	<i>Maclura aurantiaca</i> Nutt. - маклура
15.	<i>Ulmus minor</i> Mill. – пољски брест
16.	<i>Ulmus effusa</i> Willd. - вез
17.	<i>Celtis occidentalis</i> L. – западни копривић
18.	<i>Prunus cerasifera</i> Роров - џанарика
19.	<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh. (syn. <i>Prunus cerasifera</i> subsp. <i>pissardii</i> (Carrière) P.Fourn.) – црвенолисна шљива
20.	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - барлем
21.	<i>Styphnolobium japonicum</i> (L.) Schott, syn. <i>Sophora japonica</i> L.
22.	<i>Tilia cordata</i> Mill. – ситнолисна липа
23.	<i>Tilia tomentosa</i> Moench – бела липа
24.	<i>Tilia platyphyllos</i> Scop. – крупнолисна липа
25.	<i>Acer pseudoplatanus</i> L. - јавор
26.	<i>Acer platanoides</i> L. - млеч
27.	<i>Acer campestre</i> L. - клен
28.	<i>Acer negundo</i> L. - пајавац
29.	<i>Aesculus hippocastanum</i> L. – дивљи кестен
30.	<i>Catalpa bignonioides</i> Walter - каталпа
31.	<i>Fraxinus angustifolia</i> Vahl - пољски јасен
32.	<i>Fraxinus ornus</i> L. – црни јасен
	ЖБУНАСТЕ ВРСТЕ:
33.	<i>Evonymus europaea</i> L.- обична курика
34.	<i>Cornus sanguinea</i> L. - свиб
	ЛИЈАНЕ:
35.	<i>Hedera helix</i> L. - бршљан

Најстарији и највећи примерци дендрофлоре припадају следећим врстама:

Quercus robur L. – храст лужњак (Сл. 2), *Fraxinus angustifolia* Vahl. – пољски јасен (Сл. 3), *Fraxinus ornus* L. – црни јасен (Сл. 4), *Ulmus effusa* Willd. – вез, *Platanus × hispanica* Mill. ex Münchh. – јаворолисни платан (Сл. 5). Процењена старост стабала храста лужњака, пољског јасена и јаворолисног платана је између 100 и 130 године.

Слика 2. Храст лужњак (Млађеновић, 2023.)

Слика 3. Пољски јасен (Млађеновић, 2023.)

Слика 4. Црни јасен (Млађеновић, 2023.)

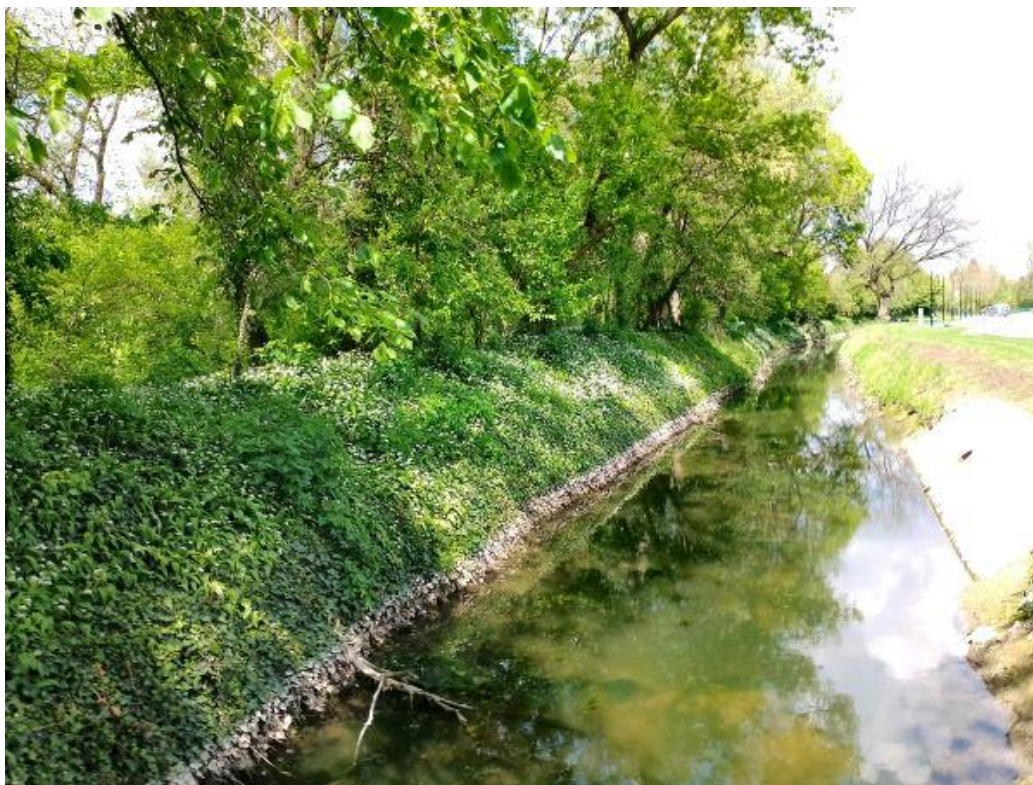
Слика 5. Вез (Млађеновић, 2023.)

Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016, 98/2016.) проглашене су строго заштићене дивље врсте (Прилог I) и заштићене дивље врсте (Прилог II). Прилог I и Прилог II су одштампани уз Правилник и чине његов саставни део. Од заштићених врста дендрофлоре у парку се налази: *Betula pendula* Roth – обична бреза, *Corylus colurna* L. - мечја леска, *Quercus robur* L. subsp. *pedunculiflora* (K. Koch) Menitsky - степски лужњак, *Allium ursinum* L. subsp. *ucrainicum* Kleorow & Oxner - сремуш, медвеђи лук, *Tilia cordata* Miller subsp. *Cordata* - ситнолисна липа, *Tilia tomentosa* Moench - бела липа. Заштићена дивља врста флоре која представља једну од одлика парка је сремуш или медвеђи лук (*Allium ursinum* L. subsp. *ucrainicum* Kleorow & Oxner)(Сл. 6.).

Слика 6. сремуш, цвет (фото: Млађеновић, 2023.)

Водоток Криваја (Сл. 7) је регионални еколошки коридор, утврђен Регионалним просторним планом АП Војводине („Службени лист АП Војводине“, 22/2011), који повезује остатке природних станишта лесног платоа, међу којима су и станишта приоритетна за заштиту у Србији (Правилник о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување, „Сл. гласник РС“, бр. 35/2010) и у Европи.

Слика 7. Криваја (Млађеновић, 2023.)

Парк због повољне структуре и присуства старих стабала има значајну улогу у очувању популација строго заштићених и заштићених врста шумских и шумостепских станишта (међу којима су најбројније птице), проглашених Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016).

Према Закону о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта („Службени гласник РС - Међународни уговори“, бр. 102/2007), у политици планирања и развојној политици, у обавези смо посветити посебну пажњу заштити области које су од значаја за миграторне врсте наведене у Додацима II и III (члан 4.). На списковима ове Конвенције се налази значајан број врста ситних животиња, којима Криваја служи за миграторна кретања. Од водоземаца који се налазе на списковима ове конвенције издвајамо следеће врсте: зелена крастача (*Pseudepidalea viridis*), гаталинка (*Hyla arborea*), обична чешњарка (*Pelobates fuscus*). Гмизавци: барска корњача (*Emys orbicularis*), ливадски гуштер (*Lacerta agilis*), зидни гуштер (*Podarcis muralis*), белоушка (*Natrix natrix*).

I 1. ПРЕДЕОНЕ ОДЛИКЕ

II 2.1. Историјат предела и предеоне одлике заштићеног подручја

Парк је првобитно формиран на самом почетку XIX века као енглески парк породице Краи. Године 1800. Барон Пал Краи од Краиове и Тополе (мађ.: Krajovai és Topolyai

báró Kray Pál, нем.: Paul Freiherr Kray von Krajova und Topola) (Сл. 8) је откупио Тополу. Каштел барона Пала Краиа од Тополе се налази у насељу Бачка Топола и изграђен је 1806. године.

Слика 8. Портрет Пала Краиа (извор:

<https://m.militaria.hu/digitalis-hadtortenelem-hadtorteneti-oktatasi-csomagok-iskolak-szamara/magyarorszag-hadtortenete-1711-1848/magyarorszag-hadtortenete-1711-1848-a-katona-fegyverei/kray-pal-taborszernagy>)

Слика 9. Каштел Пала Краиа (извор: Покрајински завод за заштиту споменика културе Петроварадин, доступно на:

https://nasledje.gov.rs/index.cfm/spomenici/pregled_spomenika?spomenik_id=44459)

Парк је основала удовица барона Краи Ференца, баронеса Краи Борбала 1804. године (Merczel Kišferenc, 1991). Године 1808. подигнут је енглески парк наспрам дворца где је само те године посађено 4 000 стабала (Virág, 1992.). У ратним пустошењима 1849. године парк је девастиран и посечени су либански кедрови и друге ретке врсте дрвећа. Године 1852. године господар имања у Тополи постао је Гроф Јанош Зичи који се венчао са ћерком барона Краи Јаноша, гофицом Зичи Ирмом. Ирма је обновила парк и дала му карактер парк-шуме. Средином педесетих година 20. века парк је изгубио првобитни карактер и стилске одлике. Услед грађења акумулационог језера,

градског водовода и канализације и рекреативног центра ниво Криваје и подземних вода је знатно опао.

Већи део данашњег парка приликом првог уређења заузимала је неправилно, бубрежасто проширење реке Криваја. У време процвата парка, преко реке Криваје је водило више мостова, а ограда од дрвета је била обојена у бело. Још увек се на копији катастарског плана из 1967. види простор наспрам каштела, у парку, који је био уређен партерно у виду три уз улицу линијски постављена неправилна правоугаона поља са заобљеним угловима, од којих је средишње имало највећу дужину нешто већу од дуже ивице каштела, док су преостале две биле нешто краће. Између и око ових партерних површина које су биле уређене као ружичњаци, биле су пројектоване стазе које су даље кроз парк водиле ка уређеном водотоку Криваје. Са обе стране главног пута, са стране каштела и парка били су посађени дрвореди. Партерно решење временом је нестало, па је читава композиција целине нарушена, а каштел иако близу парка визуелно је остао раздвојен те културно-историјска веза ова два простора није очигледна.

На делу Парка је изграђен ватрогасни дом, купалиште „Венус“, дом здравља, стамбени објекти и део саобраћајних површина. Део Парка на коме се налазило језеро је насут земљом, а површина је изнивелисана са околним тереном. Стаза која прати Кривају са источне стране, насута је ризлом, а уз стазу је постављена расвета, клупе и корпе за отпатке. Вртни мобилијар је оштећен и делимично ван функције. Кроз остали део Парка воде земљане стазе, а слабо коришћени правци су зарасли у траву и бршљан. На Криваји постоје два моста са металном оградом, а обала Криваје није уређена. У југозападном делу Парка су смештени терени за тенис и помоћне просторије. Тениски терени су ограђени од остатка парковског простора оградом од плетене жице. У парку се налази и дечије игралиште.

У поступку ревизије заштите истраживане су старе катастарске подлоге и старе разгледнице и фотографије.

Слика 10. Сегмент локације на катастарском плану из 1852. године (извор: Marktfleck Topolya in Serbisch Woiwodschaft ū themes Banat Neusatzter Kreis 1852, Историјски архив Војводине)

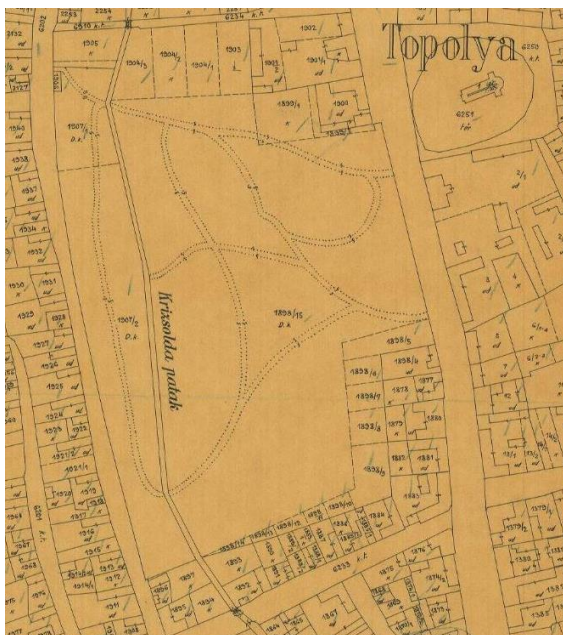
На карти Бачке Тополе из 1852. године видљив је још увек нерегулисан ток Криваје и проширење на простору данашњих базена и парка (извор: Ф. 419: Збирка старих катастарских књига, Историјски архив Војводине). Да је 1886. године Криваја у зони насеља већ била регулисана потврђује карта Тополе (Topolya falu Magyarországon Zemplén megye) (Сл. 11) из 1886. године која се чува у Националној библиотеци Сечењи (<https://maps.hungaricana.hu/hu/OSZKTerkeptar/1243/>). Поређењем наведених извора и ситуације из 1918. очигледно је да у периоду између краја XIX и почетка XX века, до 1918. године свакако, парк заузима знатно већу површину која је добијена уклањањем неколико зиданих објеката, спајањем парцела и садњом дрвећа.

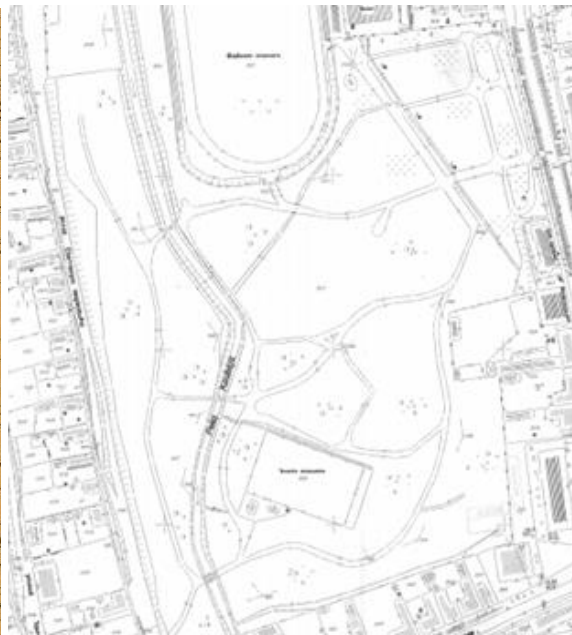
Слика 11. Карта дела Тополе из 1886. године са регулисаним током потока, делом простора парка и изграђеним парцелама на већем делу простора (извор: <https://maps.hungaricana.hu/hu/OSZKTerkeptar/1243/>)

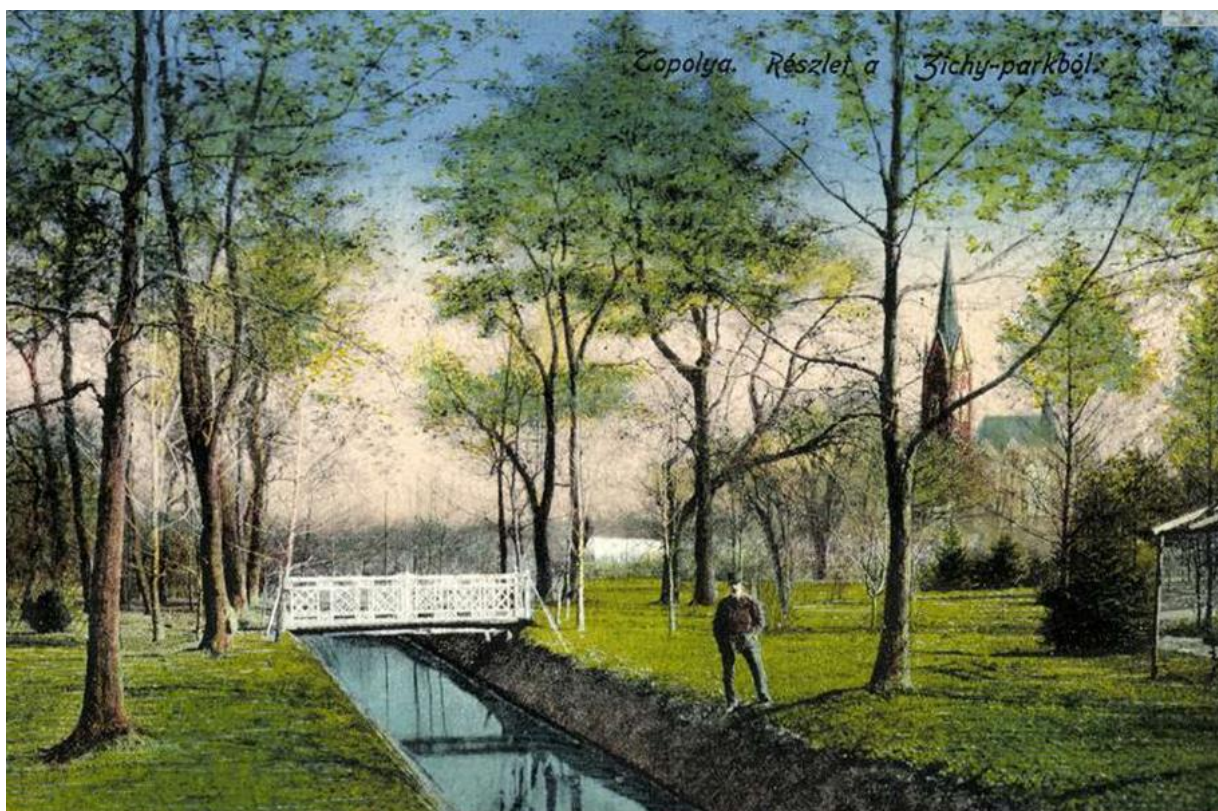
Слика 12. Упоредна карта дела Тополе, актуелно стање (извор: Геосрбија)

Слика 13. Ситуација из 1918. године.
(извор: документација Завода)

Слика 14. Ситуација из 1967. године
(извор: документација Завода)

Слика 15. Зичи парк у Бачкој Тополи, 1910. године
(извор: <https://gallery.hungaricana.hu/en/SzerencsKepeslap/1255193/?list=eyJxdWVyeSI6ICJ0b3BvbHlIn0&img=0>)

II 3. СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ

II 3.1. Културно-историјско наслеђе

Првобитни парк је формиран у енглеском стилу. Током времена имао је одлике мешовитог стила са репрезентативним партерним делом у необарокном маниру и већим делом парка са високим дрвећем у масивима испресецим пространим травњацима, стазама и воденим површинама у пејзажном романтичарском стилу, инспирисаним енглеским пејзажним вртом. Кроз пејзажно уређени део парка пролази река Криваја. Преко реке Криваје је водило више мостова чије су ограде биле од дрвета обојене у бело (Сл. 15).

Стаза која прати Кривају са источне стране, је насута ризлом, а ивичњаци су формирани од бетонске галантерије. Уз стазу су постављени расвета, клупе и корпе за отпатке који су у веома лошем стању. Неке клупе и расветни стубови су оштећени и нефункционални. Кроз остатак парка воде шире или уже земљане стазе, у зависности од фреквентности употребе. Слабо коришћени правци стаза су зарасли травом и бршљаном.

Обала Криваје није уређена. У југозападном делу парка су смештени терени за тенис и помоћне просторије. Терени су ограђени од остатка парковског простора оградом од плетене жице. Мања површина у североисточном делу парка је преуређена у дечије игралиште постављањем дрвених реквизита за игру деце.

На самом простору СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ нису очувани елементи планске организације, стилске одлике, концепција, објекти вртне архитектуре, нити мобилијара, нити су до сада пронађени подаци да је био пројектован на основу стручно израђеног пројекта. Делимично је то и због тога што је каштел испред кога је формиран парк визуелно одвојен од самог парка и налази се ван границе заштите Природног споменика вртне архитектуре. Само постојање уређеног парка намењеног за уживање и одмор указује на ниво културне свести тадашњих власника поседа који су током дужег периода улепшавали амбијент у околини Криваје садњом биљака са разних континената.

II 3.2. Грађевински објекти

Према подацима Међуопштинског завода за заштиту споменика културе Суботица у парку нису регистрована културна добра, као ни археолошки локалитети.

Тениски терени са припадајућим објектом налазе се у јужном делу простора. Постојећи тениски терени су изграђени 2022. године (Сл. 16.). Обухватају површину од око 2 727 m², која се у катастру води као јавни парк, а на копији плана је уцртана. Припадајући објекти заузимају површину од 38 m² и 25 m², што укупно износи 63 m².

Наткривени су заједничким кровом који прелази границе њихових габарита обухватајући и део површине јужно од објекта, са друге стране тениских терена као наткривена тераса објекта (Сл. 17. и 18.). Ни ова измена није унета у катастар, али је узета у обзир приликом анализе у поступку ревизије као постојећа застрта површина и урачуната у постојеће укупно изграђене и застрте површине.

Слика 16: Тениски терени у парку

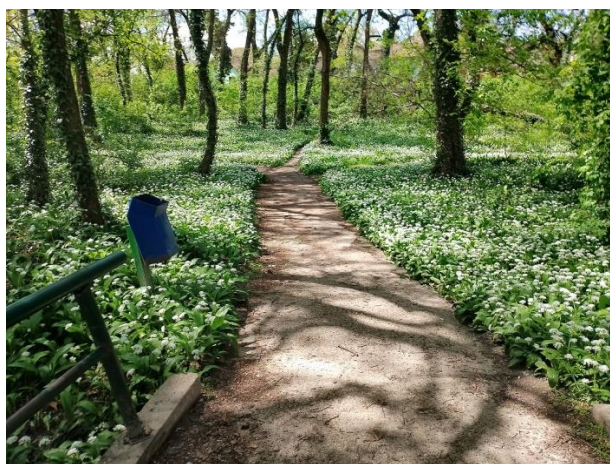
Слика 17. Објект тениског терена (источна страна)

Слика 18. Објекат тениског терена (јужна страна)

Стазе

Стазе у парку су слабо заступљене, углавном земљане (Сл. 19.), док су стазе уз Кривају насипане ризлом и оивичене бетонским ивичњацима (Слика 20.).

Слика 19. Земљана стаза

Слика 20. Уређена стаза

Вртно-архитектонски елементи и мобилијар

Од вртно-архитектонских елемената присутна су два пешачка моста на Криваји, чија је ограда обновљена током 2023. године по узору на изворно стање, постављањем дрвених елемената ограда у белој боји (Слика 21).

Слика 21. Обновљен мост на пешачкој стази као позитиван пример очувања баштине (Млађеновић, 2024.)

Клупе и корпе за отпатке су старе, оштећене и нема их довољно (Сл. 22.). Јавна расвета се налази уз главну стазу.

Слика 22. Клупе и корпе (Млађеновић, 2024.)

Инфраструктура

У парку се налази хидротермални систем бушотина са постојећом хидротермалном бушотином, постојећа дистрибутивна гасна мрежа и планирани топловод и постојећи тк вод, постојећи радио релејни коридор и постојећи електроенергетски вод.

II 3.3. Постојећа просторно-планска и пројектна документација

План управљања ПС „Парк у Бачкој Тополи“ за период 2023.-2032. године је урађен у складу са:

- Решењем Скупштине Општине Бачка Топола бр. 633/9-1974-04 од 9. маја 1974. године;
- Законом о заштити природе („Сл. гласник РС“, број 36/2009, 88/2010, 91/2010-испр., 14/2016, 95/2018-др.закон и 71/2021);
- Чланом 53. Закона о заштити природе,
- Условима заштите природе за израду за израду Плана управљања заштићеним подручјем „Парк у Бачкој Тополи“, бр. 03 019-495/2 од 28.03.2022. године,
- Просторним планом општине Бачка Топола („Службени лист општине Бачка Топола“ бр. 20/2015),
- План генералне регулације насеља Бачка Топола („Службени лист општине Бачка Топола“, бр. 1.1/2024.),
- Планом детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи („Службени лист општине Бачка Топола“, бр. 5/2019) и
- Изменама и допунама Плана детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи („Службени лист општине Бачка Топола“ бр. 26.1./2021).

Просторно-планском документацијом парка и ширег простора је извршена подела на карактеристичне зоне, те су дефинисане: детаљна намена површина и објеката, регулационе линије саобраћајних коридора и осталих површина јавне намене, површине јавне намене, услови за прикључење објеката (садржаја) на мрежу комуналне инфраструктуре, услови и мере заштите, правила грађења по зонама.

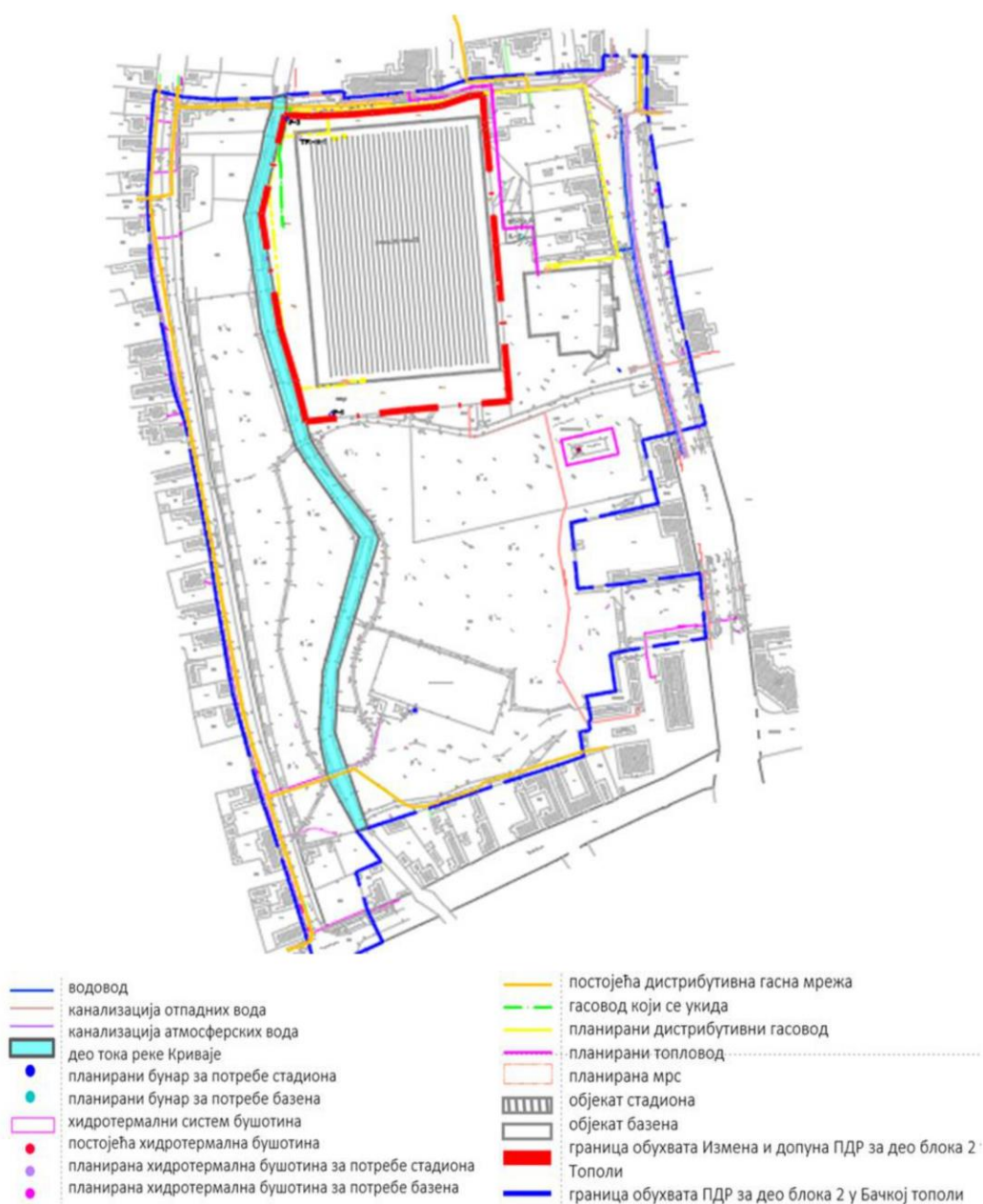
У току израде просторно-планске документације прибављени су подаци, услови и мишљења органа, организација и јавних предузећа који су овлашћени да утврђују услове за заштиту и уређење простора и изградњу објеката, који су уграђени у плански документ. У оквиру предвиђеног локалитета преовладавајућа намена површина (по важећем ГП-у) су централни садржаји, део становања са спортско-рекреативним садржајима и парковска површина.

Део површине коју обухвата блок број 2 чини заштићено подручје, Градски парк у центру насеља који је стављен под заштиту 1974. године као Споменик вртне архитектуре (Решење о заштити парка Скупштине општине Бачка Топола, бр. 633/9-04-1974).

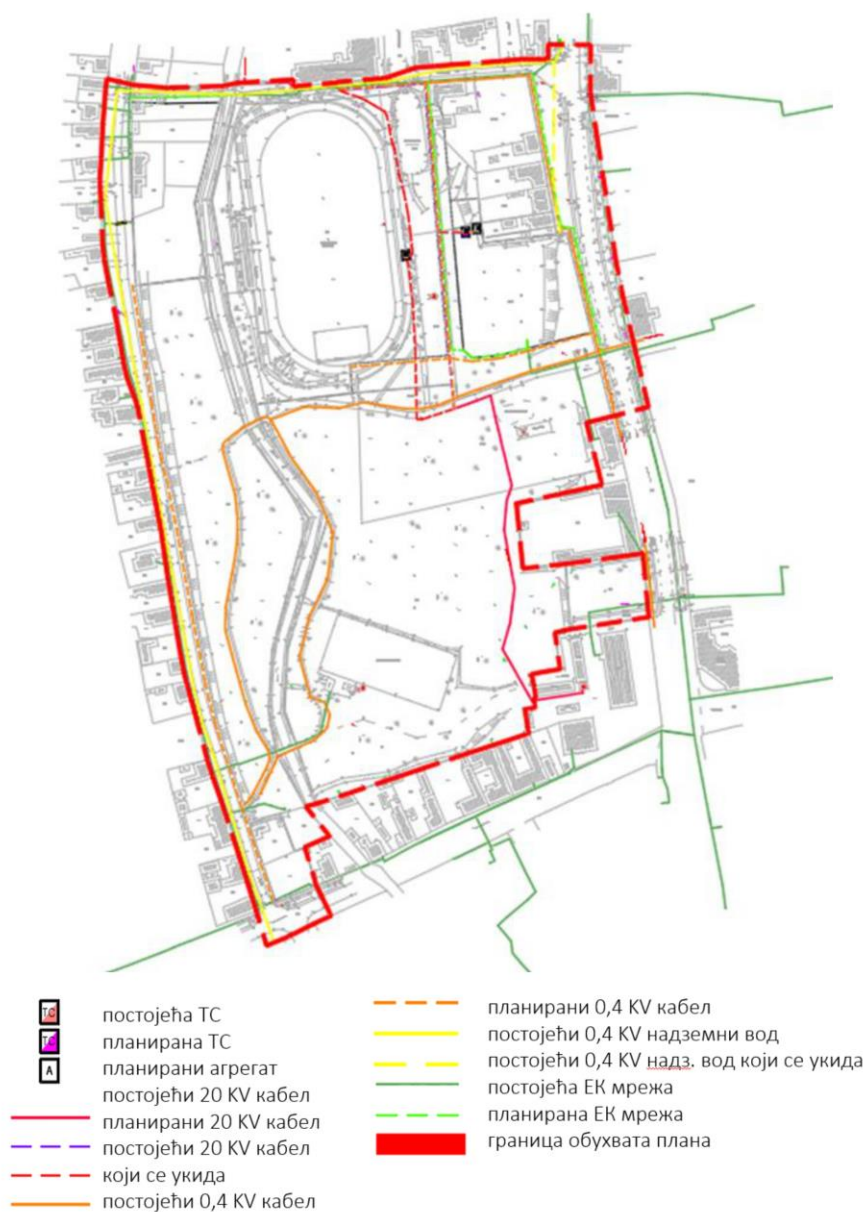
Кроз пејзажно уређени део Парка пролази река Криваја која представља регионални еколошки коридор, утврђен Регионалним просторним планом АП Војводине („Службени лист АП Војводине“, број 22/11). Овај еколошки коридор повезује остатке природних станишта лесног платоа, међу којима су и станишта приоритетна за заштиту у Републици Србији на основу Правилника о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување („Службени гласник РС“, број 35/10), а и у Европи. Парк има и улогу заменског станишта шумским врстама и доприноси функционисању еколошког коридора водотока Криваје, пружајући станиште за одмор, исхрану и/или размножавање дивљим врстама.

За потребе анализе постојеће дендрофлоре, израђен је мануал валоризације постојеће биоеколошке основе. Мануал валоризације постојеће вегетације је саставни део ове документације. Прикупљање података представља додељивање катастарских бројева за сваку посебну индивидуу дендрофлоре и њихову детерминацију, као и одређивање биометријских података и оцена стања на терену. На терену се врши детаљно упознавање, констатовање и утврђивање квалитета биљног материјала присутног на одређеном простору.

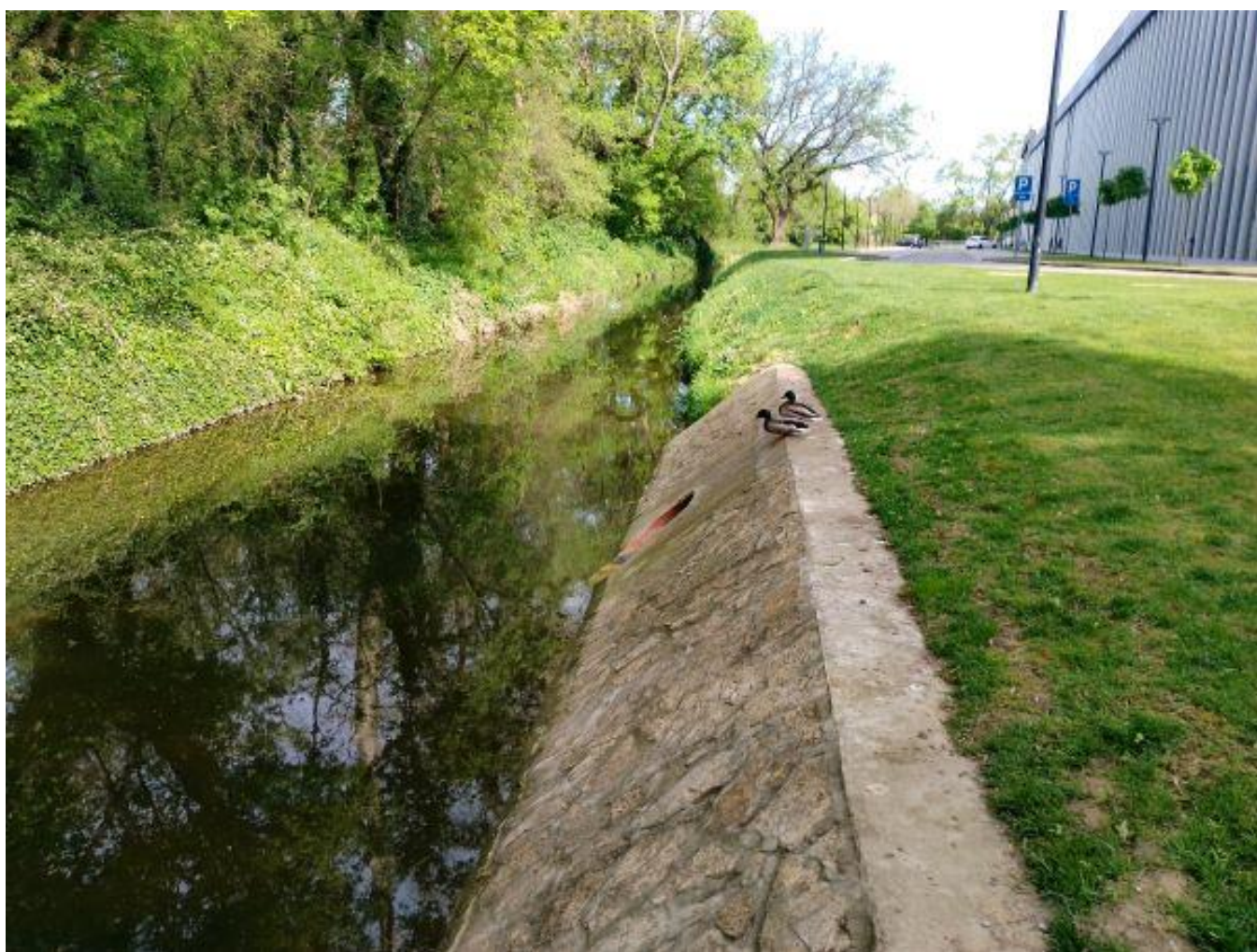
На подручју ПС Парк у Бачкој Тополи, у планском периоду просторно-планском докуменатацијом је предвиђена нова инфраструктура. ЈП за комунално стамбено грађевинске делатности спроводиће радове на инфраструктури.

Слика 23. Извод из Измена и допуна Плана детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи – карта водна, комунална и термоенергетска инфраструктура.

Слика 24. Извод из Измена и допуна Плана детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи – карта електроенергетска и електронска инфраструктура комуникациона инфраструктура.

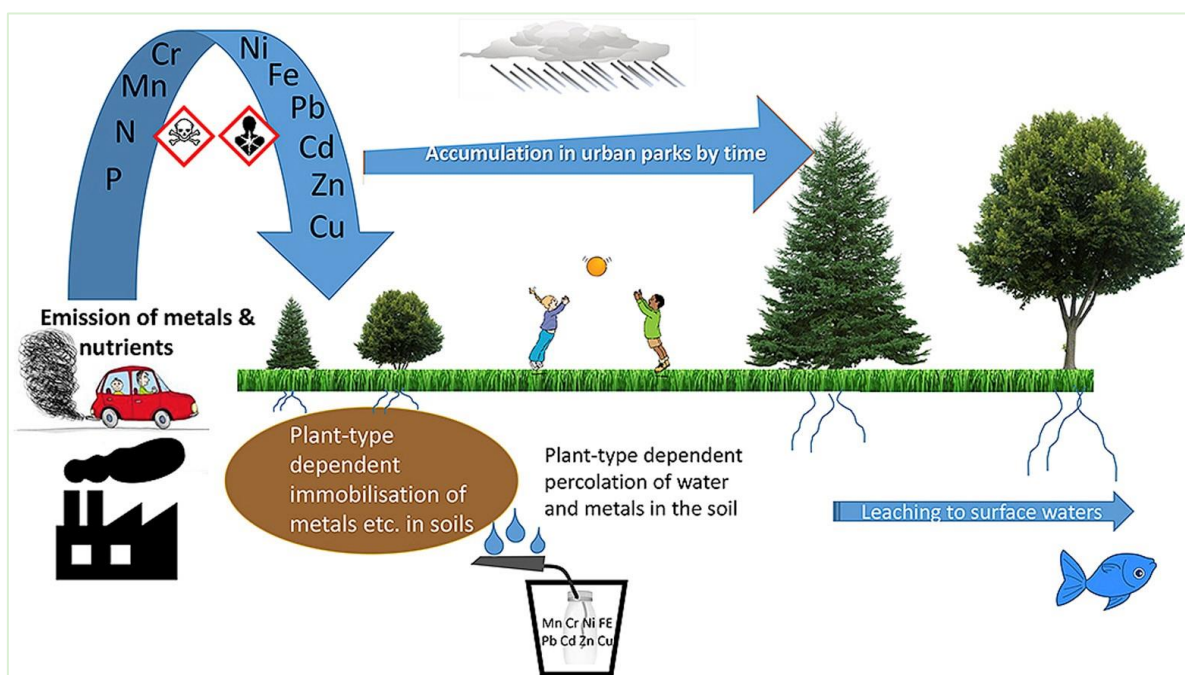

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

III.1. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Mexia et al. (2018) у раду екосистемске услуге – урбани паркови под лупом наводи да је градска популација је порасла током прошлог века и очекује се да ће преко 60% светске популације живети у градовима до 2050. године. Паркови пружају бројне екосистемске услуге које су значајне за благостање градског становништва и такође се сматрају на природним вредностима заснованом решењу бројних еколошких проблема. Екосистемске услуге варирају у великој мери у зависности од типова вегетације, а градски паркови имају значајну улогу у побољшању квалитета животне средине, посебно због присутног високог дрвећа.

Слика 25: Улога паркова у стању квалитета животне средине
https://ars.els-cdn.com/content/image/1-s2.0-S0269749117309958-fx1_lrg.jpg

Према подацима Одељења за инспекцијске послове општине Бачка Топола, за територију општине се води евиденција о загађивачима у оквиру локалног регистра извора загађивања. Према Плану детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи нису регистровани привредни субјекти који представљају извор загађивања животне средине. За насеље Бачка Топола, као и за територију целе општине није извршено

акустично зонирање. Општина Бачка Топола је приступила суботичком региону за управљање отпадом, који чине општине: Суботица, Сента, Кањижа, Чока, Бачка Топола, Мали Иђош и Нови Кнежевац, при чему се комплекс регионалног центра за управљање отпадом налази у Суботици. Отпад животињског порекла прерађује се у оквиру кафилерије „Жибел“ са територије општине Бачка Топола, као и суседних општина. Према евиденцији Министарства заштите животне средине Р. Србије, на простору у обухвату Плана се не налазе постројења/комплекси (постројење/комплекс у којем се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна опасна материја у једнаким или већим количинама од прописаних), као ни на територији целе општине (План детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи).

Утицај биљног покривача на квалитет животне средине

Према Сапунџићу (1975) зеленило ублажава микроклиматске промене те смањује колебања метеоролошких фактора. Има улогу у регулисању топлотног режима насеља. Озелењени простори повећавају релативну влажност ваздуха. Лисна маса кроз стоме асимилира угљен-диоксид, производи кисеоник и доприноси пречишћавању ваздушних маса, па кажемо да зелене површине представљају филтер и плућа насељених места. Значај зеленила је вишеструк. Доказано је ароматично, антимикубно, антибиотичко, фитонцидно и инсектицидно дејство зелених површина као и њихов утицај на јонизацију ваздуха. Биљке такође имају способност да асимилирају радиоактивне изотопе разних елемената и тешке метале и да фиксирају канцерогене смоласте материје које настају као продукти сагоревања угља и нафте. Таложењем, филтрацијом и адсорпцијом зеленило смањује концентрацију чађи и прашине у ваздуху.

III 2. ФАКТОРИ УГРОЖАВАЊА

Поред стања животне средине и угрожености животне средине подручја, на овом простору важно је забележити и стање парка као биотехничке целине, односно настојати навести све оне факторе који угрожавају ботаничке и друге вртно-архитектонске садржаје и интензитет утицаја сваког угрожавајућег фактора.

У ратним пустошењима 1849. године парк је девастиран и посечени су либански кедрови и друге ретке дендролошке врсте. Средином педесетих година 20. века парк је уређиван без пројекта, али је изгубио првобитни карактер и стилске одлике. Услед грађења акумулационог језера, градског водовода и канализације и рекреативног центра ниво Криваје и подземних вода је знатно опао и канали у парку су исушени.

Табела 11: Угрожавајући фактори и утицаји на СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ унутар граница заштите и у непосредном окружењу:

Угрожавајући фактори	Интензитет	Утицај
Необележене границе природног добра	висок	негативан
Непостојање заливног система	средњи	негативан
Болести и штеточине	средњи	негативан
Непланско хортикултурно уређење парка	средњи	негативан
Досадашње неадекватно и неправовремено спровођење мера неге и заштите	висок	негативан
Утицај неповољних временских услова на ветроизвале и ломљење грана дрвећа	средњи	негативан
Непланско уклањање биљака у парку	низак	негативан
Механичка оштећења биљног фонда изазвана људским фактором	низак	негативан
Непланска изградња	средњи	негативан
Инвазивне врсте	висок	негативан
Инфраструктура	средњи	негативан
Недовољна сарадња субјеката у заштити	средњи	негативан
Недостатак средстава за финансирање мера уређења, одржавања, неге и заштите	висок	негативан
Могуће угрожавање безбедности посетилаца услед великог броја девитализованих примерака дрвећа	висок	негативан
Утицај свих угрожавајућих фактора на визуелни доживљај парка	висок	негативан

Угроженост Споменика природе се огледа у утицају разних фактора, од којих главне угрожавајуће факторе представљају:

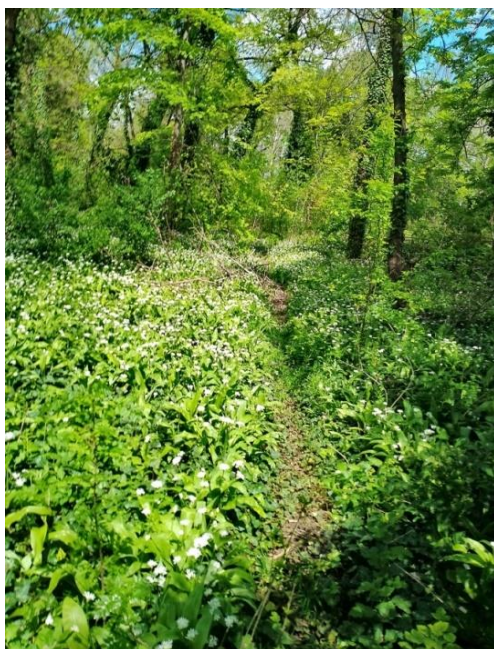
- Необележене границе природног добра што на терену доводи у питање примену прописаних мера заштите, посебно у рубним деловима простора и непланске изградње;
- Непостојање заливног система, посебно се одражава на виталност дендрофлоре током летњих месеци. Сушни периоди године су међу најзначајнијим угрожавајућим факторима, јер могу изазвати одумирање

значајног броја примерака дендрофлоре у веома кратком временском интервалу и слаб пријем нових садница. Посебно је важно редовно заливати младе саднице од раног пролећа, непосредно пре кретања вегетације и током летњих суша;

- Болести и штетни организми могу бити веома значајан угрожавајући фактор;
- Непланско хортикултурно уређење парка може представљати значајан негативан утицај и довести до промене односа површина под високом вегетацијом, травњацима и партерима, губитка идентитета простора у појединим сегментима и због тога може бити значајан угрожавајући фактор. На појединим местима због сувише густог склопа (Сл. 26.) долази до неправилног развоја биљака које се такмичећи се за светлост и хранљиве материје понашају што доводи и до неправилног развоја крошњи и смањене виталности и декоративности;
- Неадекватно и неправовремено спровођење мера неге и заштите одражава се на виталност и декоративност дендрофлоре и доводи до губитка појединих индивидуа, а тиме и трајног смањења броја врста;
- Утицај неповољних временских услова на ветроизвале и ломљење грана дрвећа тренутно је највећи у рубним деловима парка, док се због потребе замене девитализованих дрвета очекује повећање овог негативног утицаја у периоду по извођењу санитарне сече а пре нарастања младих садница. У циљу смањења овог утицаја потребно је планирати фазно спровођење санитарне сече и садња одраслих садница у што краћем могућем року по спровођењу санитарне сече;
- Непланско уклањање биљака у парку уколико би се дешавало представљало би један од најзначајнијих угрожавајућих фактора. Према подацима из документације нема забележених случајева непланске сече у Градском парку у Бачкој Тополи;
- Механичка оштећења биљног фонда изазвана људским фактором нису регистрована;
- Непланска изградња представља угрожавајући фактор јер доводи до уклањања присутне вегетације, промене подлоге и микроклиме;
- Укупна заступљеност јединки стабала инвазивних врста евидентираних приликом валоризације парка од стране Завода износи ко 49%;
- Радови на инфраструктури могли би довести до угрожавања виталности као и до нарушавања статике присутног дрвећа и тиме довести до угрожавања безбедности корисника простора. За извођење радова на пројектовању, изградњи и реконструкцији инфраструктуре потребно је добити Решење којим ће бити прописани услови заштите природе за

пројектовање и извођење радова на начин да се на најмању могућу меру сведе угрожавање постојећих вредности.

Због изузетно лошег стања парка, смањене виталности великог броја дрвећа и изваљивања стабала, ризик по безбедност људи је евидентан. Без издвајања неопходних средстава неће бити могуће смањити ове ризике. Због тога би требало развијати сарадњу свих субјеката у заштити, а посебно Управљача и јединице локалне самоуправе на унапређењу стања или разматрању ограничавања посета парка током дувања ветра. Изостанак спрата жбуња очигледан је у скоро свим сегментима простора. Обзиром на површину парка присутан је мали број жбунастих врста у подрасту, а цветне површине су потпуно ишчезле. Присутне су и забарене депресије због чега је веома изражен негативан утицај свих наведених угрожавајућих фактора на визуелни доживљај парка.

Слика 26. Густ склоп стабала

Слика 27. Кисело дрво у подрасту

Слика 28. Забарена депресија у парку

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Вредновање, односно утврђивање вредности и значаја заштићеног подручја је урађено у складу са Правилником о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Службени гласник РС“, број 91/15), у односу на:

- израженост главних природних обележја, појава и процеса од интереса за заштиту подручја;
- функцију и намене подручја.

IV 1. ИЗРАЖЕНОСТ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ ОБЕЛЕЖЈА

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ поседује следећа обележја:

1. Аутохтоност и аутентичност, односно изворност, посебност и оригиналност обележја у погледу порекла, настанка и распрострањености.

Градски парк у Бачкој Тополи је један од слабије очуваних објеката вртне архитектуре из XIX века на територији Србије. Од свих вредности које је имао током историјског развоја до данас се очувала дендрофлора са појединачним примерцима пољског јасена (*Fraxinus angustifolia* Vahl), храста лужњака (*Quercus robur* L.) и других врста, која представља темељну ботаничку вредност простора. Осим вредних примерака дендрофлоре, темељну вредност представљају и дивље строго заштићене и заштићене врсте фауне. У погледу обликовних карактеристика очуван је већи део некадашњег парка и то онај заснован у пејзажном стилу вртне архитектуре.

2. Репрезентативност, односно израженост и истакнутост обележја у погледу величине, бројности, облика и изгледа, структуре, састава, старости и очуваности;

Основно обележје парка су маркантна стабла велике старости, димензија и типичних хабитуса која су репрезентативни примерци својих врста у нашим условима.

3. Разноврсност биолошких обележја;

Пописом дендрофлоре СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ евидентирано је 35 врста и ниже таксономске јединице, што доприноси биолошкој и предеоној разноврсности подручја. Евидентирано је и присуство строго заштићених и заштићених врста фауне.

IV 2. ФУНКЦИЈА И НАМЕНА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

1. Научно истраживачка и развојна функција

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ је објекат вртно-архитектонског наслеђа значајан за обављање научно-истраживачког рада у области биотехничких наука. Столетна стабла у парку су од значаја за научна истраживања из области хортикултуре, биологије, шумарства, екологије. На заштићеном подручју је могуће остварити сарадњу са научно-образовним институцијама (мониторинг врста, квалитета животне средине у парку, биоеколошких услова средине, присутних болести и штетних организама дрвенастих врста, метода дендрохирургије, истраживања о историји парка, настанку, пројектованим решењима, заступљеним врстама током историјског развоја и др.).

2. Образовно - васпитна функција, јачање квалитета просветног рада и ширењу свести о потреби заштите

Образовно-васпитна функција огледа се у могућности едукације и значају заштите и очувања природе. Парк поседује добре услове за одржавање наставних активности у природи. Богат дендрофонд пружа могућност одржавања практичне наставе из биологије за ђаке основних и средњих школа, као и студенте који изучавају биотехничке науке, а доприноси и едукацији осталих посетилаца. Нарочито је значајан за ученике локалних школа и децу из вртића која се овде упознају са историјатом насеља из ког потичу, вредностима парка и објеката у којима се образују.

3. Укупно очување биолошке, геолошке и предеоне разноврсности животне средине и пружању еколошких услуга

Парк има значајну еколошку вредност која се огледа у побољшању квалитета животне средине путем побољшања микроклиматских и санитарно-хигијенских услова локалитета на ком се налази. Доказано је позитивно дејство вегетације на физиолошке функције човека. Од свих утицаја које зеленило испољава најважнији је његов утицај на мезоклиму насеља. Радиациона температура увек је нижа у летњим месецима у шуми и парковима него изнад изграђених простора, а виша у зимском периоду. Winters је 1974. утврдио да повећање релативне влажности ваздуха од 15% човек осећа као снижење температуре за 2,8 – 3,8 °C (Анастасијевић, 2002). За испаравање биљке користе топлоту околног ваздуха снижавајући његову температуру. Паркови повећавају релативну влажност ваздуха. Зелене површине асимилирају аерозагађење, врше јонизацију ваздуха, луче фитонцидне материје и утичу на смањење буке. Лисна маса производи кисеоник, доприноси пречишћавању ваздушних маса, због тога зелене површине представљају филтер и плућа града. Биљке имају способност да асимилирају радиоактивне изотопе разних елемената, као и тешке метале. Врсте које увећавају број лаких јона у ваздуху су бреза, клен и др. На јонизацију ваздуха делују и цветни прах као и ароматична и мирисна биљна испарења. Испарљивим етарским уљима богати су бор, јела, бреза, липа и др. Фитонциди су продукти биљака који токсично делују на микроорганизме, тј. имају

фунгицидно, бактерицидно и др. својства. Фитонцидно дејство испољавају храст, орах, јасен, липа, бела топола и дивљи кестен. Лист и љуска ораха имају јако антимикробно својство па чак и одбијају инсекте. Ефикасност биљака зависи од густине крошњи, величине листова, њиховог распореда у круни, као и густине садње (Анастасијевић, 2007).

3. Стварање услова за рекреацију, одмор, уживање људи и одрживи развој туризма

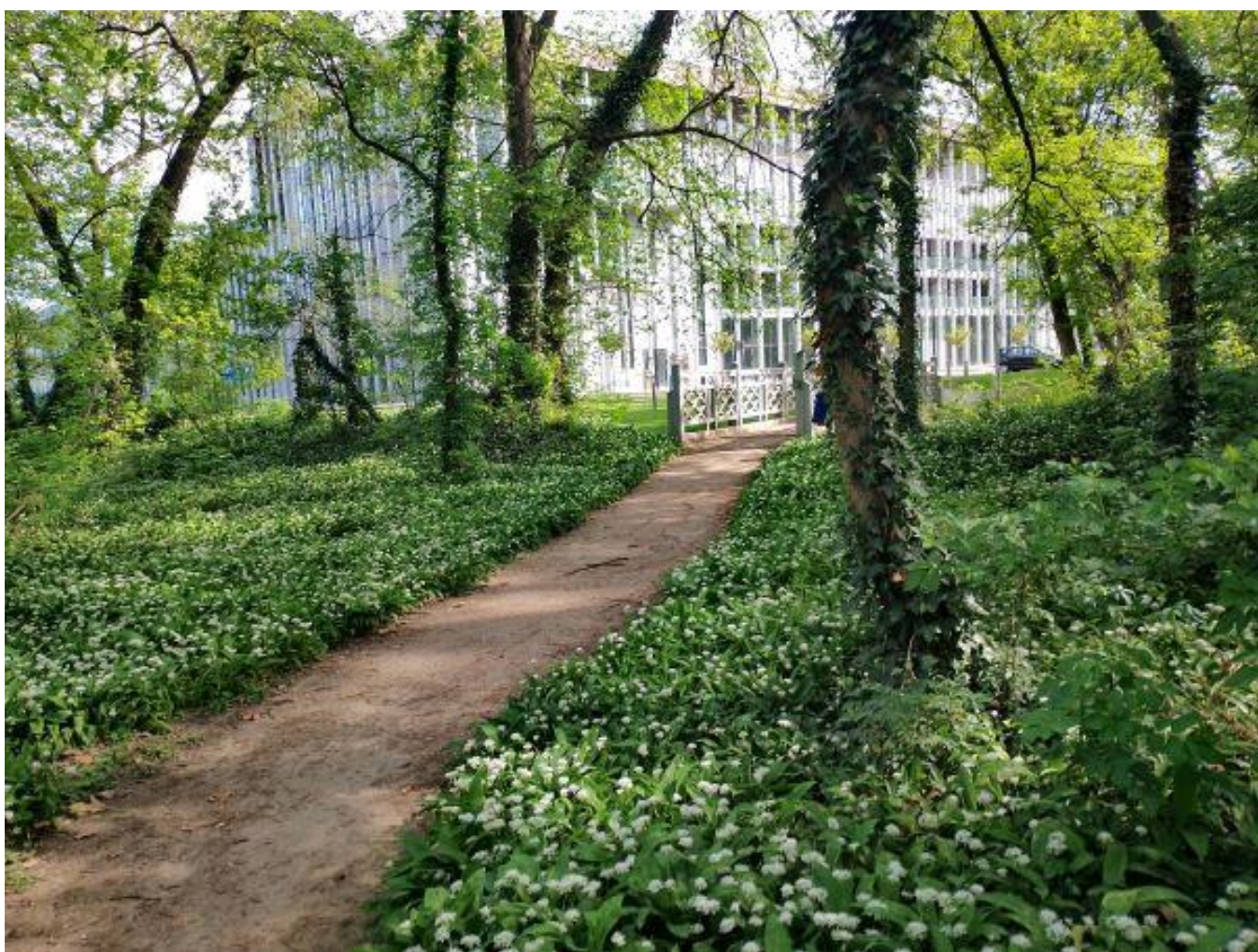
Према Пајванчић-Цизељ (2015) „јавни простори, а посебно они који поседују дух места (*genius loci*), представљају незаобилазну компоненту за разматрање спонтане социјабилности, социјалне кохезије и социјалног капитала заједнице, као и важне потенцијале за унапређење њених социјалних, економских и политичких капацитета. Паркови су специфична врста јавних простора јер се у њима преплићу социјалне и еколошке компоненте градског живота“.

Развој туризма и уношење нових садржаја може се одвијати без нарушавања основних вредности природне целине, по узору на друге паркове тог стила и старости у Европи. Због великог броја врста дендрофлоре могуће је означити репрезентативна стабала, са приказом декоративних и других значајних врста, путем различитих облика презентације, изложби и сличним садржајима.

IV 3. КАТЕГОРИЈА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

На основу суштинских одлика и вредности као и значаја и функција које парк поседује, извршена је ревизија и анализа стања Природног споменика вртне архитектуре „Градски парк у Бачкој Тополи“, при чему је закључено да исти испуњава услове за стављање под заштиту у својству споменика природе, у складу са Законом о заштити природе („Сл. гласник РС“, 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/2016, 95/2018 - др. закон и 71/2021), као људским радом формирана ботаничка вредност. Предлог категорије заштите је одређен у складу са Правилником о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Сл. гласник РС“, број 97/15). Приликом разматрања критеријума за вредновање констатовано је да СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ поседује вредности од значаја за Бачку Тополу, те се према томе заштићено подручје сврстава у III категорију заштите, локалног значаја.

Заштићено подручје СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ је предложено за стављање под заштиту као споменик природе III категорије.

V КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

V КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

V 1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ

Генерални концепт заштите усмерен је на очување постојећих вредности. Заштитом се предлага очување парка, примена адекватних мера одржавања, очување и унапређење парка и давање смерница за даљи развој и уређење. Генерални концепт заштите усмерен је на очување постојећих вредности као и на унапређење стања.

У поступку заштите паркова у Војводини као споменика природе од 1951. године спроводи се инвентаризација, регистрација, стручно и научно истраживање паркова. Постојећи дендрофонд захтева примену активних мера заштите. Концепт заштите и развоја парка има за циљ заштиту и унапређење хортикултурних и пејзажних вредности.

Један од циљева заштите СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ је да се обезбеди “ex situ” заштита као активна мера заштите врста која обухвата активности на очувању, гајењу и размножавању врста на местима ван њихових природних станишта, као што су ботаничке баште, баште, вртови, арборетуми, алпинетуми, зоолошки вртови, банке гена, семена, плодова и вегетативних делова, специјализоване лабораторије и др. (члан 4 тачка 21 Закона о заштити природе).

Како би се обезбедила заштита забрањене су све активности које имају негативан утицај. Прописане су мере неге и заштите којима ће се минимизирати негативни утицаји на заштићено подручје. Заштитом се обезбеђује очување и унапређење парка, примена адекватних мера одржавања и дају се смернице за даљи развој и обнову.

Због чињенице да функционалност зелених површина, између осталог, зависи од процента озелењености појединих простора, присутних врста, здравственог стања и старости дендрофлоре, очување постојећих вредности подразумева примену мера неге и заштите којима ће се очувати интегритет парка, постићи оптимално здравствено стање дрвенастих и цветних врста и минимизирати утицаји угрожавајућих фактора.

Дугорочни циљ заштите је унапређење стања парка путем израде и спровођења пројектне документације у циљу уређења парка.

Обзиром да је северни део изворног парка одавно уништен урбанизацијом која је довела до нарушавања везе између објекта дворца и парка и да је концепција знатно измењена, те да до сада нису пронађени оригинални документи о стању простора из

периода пре урбанизације, није могуће спровести реституцију. Због тога треба спровести конзервацију преосталих старих стабала, ревитализацију у циљу повећања функционалности елемената и целине и реконструкцију парка.

Како се ради о градском парку потребно је обезбедити суживот природних вредности и људи и успоставити функционалност простора као пријатног окружења за боравак и социјалну интеракцију грађана сувих старосних узраста (изградња дечијег игралишта, трим стазе са справама за вежбе, кафе-посластичарнице, ресторана, санитарног чвора у рубним деловима парка) са јасно ограниченим процентом изграђености и поплочања у односу на наецастрту (непоплочану) и неизграђену површину парка и избором локација којим се неће угрозити постојеће темељне вредности парка. Боравак људи у простору захтева и повећан ниво одржавања јавних површина у циљу постизања безбедности па се очекује и повећан ниво неге и заштите биљака.

V 2. СМЕРНИЦЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Током година парк није редовно одржаван и негован, тако да актуелно стање изискује предузимање већих захвата на унапређењу заштићеног простора.

Ова студија представља својеврсну историјско-просторну анализу у оквиру Законом одређене форме и представља резултат прикупљања података са терена, из архива, музеја, разних приватних збирки, литературних података, слика, мапа, карата, података из надлежних завода, података о природним и створеним вредностима и историјату предела, а све са циљем прикупљања информација неопходних за могућ правилан избор метода обнове.

Надаље је потребно да се:

- изрази и спроведе пројектно-техничка документација за обнову и уређење парка која ће обухватати и пејзажноархитектонско и хортикултурно уређење,
- спроведе конзервација вредних старих стабала,
- поставе информативне табле за репрезентативне примерке дендрофлоре са латинским и српским називима, као и кратким информацијама о врсти.

Мере унапређења и презентације СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ подразумевају спровођење правилне обнове и даљи адекватан избор и редовну примену мера неге и заштите.

Унапређење парка постићи ће се:

- конзервацијом старих стабала;
- редовним одржавањем (кошење траве, резивање живе ограде и жбуња, сеча сувих грана, санитарна сеча, проредна сеча, заливање, садња сезонског цвећа, плевљење корова и самониклог подраста, заштита од биљних болести и штеточина, сакупљање лишћа у јесен, одржавање стаза и водених површина и др.) и повремене мере неге које се врше по потреби,

као што су санитарне сече сувих стабала, примена дрвне хирургије код вредних старих стабала уколико буду оштећена, измена неких дотрајалих делова вртно-архитектонских елемената и слично;

- рестаурацијом као начином обнове којим се цео парк или само неки његови делови враћају у првобитно стање или одређену фазу у развоју на основу поседовања тачних и поузданих историјских података о парку из периода његовог настанка (првобитни пројекат, старе фотографије и др. уколико су очуване);
- реконструкцијом појединих делова парка који су деградирани, а за које нема довољно аутентичних графичких и писаних историјских извора о њиховом изгледу, па се обнова ради на основу анализе постојећег стања парка и доступних историјских извора и компарацијом са сличним парковима из истог времена на одређеном простору;
- другим методама обнове уколико се након стручне анализе утврде као потребне.

Пројектом пејзажне архитектуре и хортикултуре:

- планирати уклањање постојећих девитализованих стабала, стабала инвазивних врста, самониклих јединки које здравствено и естетски не испуњавају критеријуме за очување како би се створио простор за садњу;
- очувати младе самоникле примерке аутохтоних врста (*Fraxinus* sp. - јасена, *Quercus robur* L. - храста и др.) и пројектовати мере на физичкој заштити тих примерака током извођења радова;
- очувати вредне старе примерке стабала која су још увек довољно витална да се могу санирати методама дрвне хирургије, као и поједине сађене декоративне примерке инвазивних врста добре виталности са прсним пречником више од 0,5 m, који су добро позиционирани у простору уколико анализа постојећег стања укаже на велику заступљеност јединки за уклањање како би се очувала санитарна улогу парка док пројектован млад засад не постигне пуну функционалност;
- како нису очуване стилске карактеристике у основи парка, а амбијент је значајно измењен изградњом савремених објеката од времена иницијалног уређења парка до данас, те је простор некадашњег пространог партера наспрам дворца узурпиран новим садржајима и одвојен од парка, нема услова за обнову партера, али је могуће дати симболично решење декоративног партера са ружама на мањој површини;
- обезбедити различиту спратовност употребом жбуња и дрвећа различитих висина, као и декоративних врста шибља и перена;
- избор биљног материјала вршити у складу са историјским и еколошким карактеристикама датог простора, а водећи рачуна и о економичности одржавања обновљеног парка;

- фаворизовати врсте за које се зна да су биле заступљене у парку и оне које добро подносе услове дате средине, пре свега листопадне, а од аутохтоних пре свега *Quercus robur* L. - храст лужњак, *Fraxinus excelsior* L. – бели јасен, и *Fraxinus angustifolia* ssp. *pannonica* – Панонски пољски јасен, *Populus alba* L. - бела топола, од жбуња основне врсте и то: *Cornus sanguinea* - свиб, *Euonymus europaeus* – курика, *Ligustrum vulgare* – калина др. и у мањој мери варијетета ових врста;
- у мери у којој виталност и декоративност примерака постојећих врста то дозвољавају диверзитет дендрофлоре треба очувати и повећати уношењем егзота и других алохтоних дрвенастих врста које немају инвазиван карактер;
- егзоте уносити у мањем броју врста, појединачно или у мањим групама (пр. по 3 или 5 стабала);
- очувати острва дивљег лука уз Кривају и унети и друге цветно декоративне покриваче тла;
- по потреби предвидети привремено пресађивање одређених група вредних зељастих или жбунастих врста;
- четинари могу бити заступљени са максимално 10% од укупног предложеног броја стабала у пројектованом решењу;
- садни и сетвени материјал треба да буде здрав, без штеточина и болести, саднице високог дрвећа, поред наведеног, треба да су усправног дебла, чистог од грана до 2 m, мин. висине 3 m, прсног пречника минимално 5 cm, школоване у најмање две школе и без видљивих знакова механичког оштећења;
- постојеће вишеспратно зеленило кат. парцеле 5310 КО Бачка Топола-Град, поред улоге заштитног појаса на стрмој косини долине, представља значајно станиште дивљих врста, због чега за обнову овог дела користити искључиво аутохтоне врсте жбуња у циљу формирања густог засада који треба да има улогу очувања земљишта на простору шарпе уз реку и местимично искључиво аутохтоних врста дрвећа;
- обезбедити проходност обала и воде Криваје која је еколошки коридор од регионалног значаја.

Техничке мере за уређење стаза, мобилијара и расвете:

- Уређење постојећих стаза на постојећим трасама пројектовати уз обавезно померање делова трасе у циљу заобилажења зона под крошњама репрезентативних примерака старих стабала храста лужњака *Quercus robur* и јасена *Fraxinus* sp.;
- Инфраструктурне водове пројектовати ван зоне кореновог система репрезентативних стабала која се задржавају, где год је то просторно могуће, у супротном, на што већем могућем растојању од дебла и подбушивањем у циљу очувања што већег дела коренових жила;

- Уређење пешачких стаза и постојећег бетонског мостића извести природним (или претежно природним) материјалима у циљу очувања амбијенталних вредности парка и то у материјализацији која асоцира на пошљунчане стазе или ризлу (пр. Terraway или сл.), дрвеног малча или тартана у зависности од потреба за коришћењем одређене стазе или дела стазе, а уз постављање функционално и амбијентално адекватних ивичњака, дискретних у изгледу како би стаза деловала што природније;
- Подлогу припремити формирањем више слојева различитих материјала (крупан и ситан шљунак и песак) што треба бити прилагођено застору предвиђеном на конкретном месту. Површине стаза треба да имају благи пад којим ће се обезбедити сливање атмосферских падавина ка зеленој површини без постављања сливника;
- Јавну расвету планирати уз главну стазу;
- Применом светлосних снопова усмерених на стазе, избегавати директно осветљење обале Криваје и неба;
- Дизајн стубова осветљења и клупа може бити савремен, уколико у централној зони насеља нису очувани елементи стубова осветљења и клупа из времена формирања парка;
- Дизајн и боју ограда на мостићима предложити у складу са изворним решењем очуваним на старим разгледницама и фотографијама;
- У фази избора елемената и материјала елемената вртне архитектуре консултовати Покрајински завод за заштиту природе;
- Боја светлосног снопа светлосних тела на стубовима може да буде бела или жута;
- Применити одговарајућа техничка решења заштите природних и блиско природних површина од утицаја светлости: применом посебног светлосног спектра који мање привлачи ноћне врсте, ограничавањем висине светлосних тела на 3 метара ради заштите спрата крошње од осветљења, коришћењем светлосних тела са засторима који усмеравају светлост према стазама и/или објектима и спречавају расипање светлости према небу и деловима парка са вредном флором и фауном, као и позиционирањем стубова расвете на што већој могућој удаљености од околних стабала (тј. између стабала);
- У деловима трасе планирати ручни ископ уз очување коренових жила и ручно постављање каблова испод жила са затрпавањем квалитетним хумусом и набијање супстрата;
- Пројектовати чесму са пијаћом водом једноставног дизајна у материјалу и боји;
- Дечије игралиште задржати у постојећим границама;
- Уколико се планира санација/замена конструктивних елемената поштовати актуелним Правилником о безбедности дечијих игралишта;
- Сав отпадни грађевински материјал у току извођења радова депоновати на камион и износити из парка истог дана;
- Уколико травњак буде оштећен приликом извођења радова исти поправити сетвом семена трава у року од месец дана од завршетка радова.

Техничке мере за извођење радова на санитарној сечи и садњи:

- за уклањање могу бити одређена само стабла са оценом виталности 1 и 2 која на видљив начин треба да буду означена пре сече;
- уклањање стабала и орезивање грана вршити на начин да се не оштете околна стабла, елементи вртне архитектуре и објекти,
- сечу стабала и жбуња извршити у периоду од 15. септембра до 1. марта;
- корење стабала треба извадити, осим корена дрвећа које се налази на шкарпима, темељима грађевинских објеката, као и на траси подземних инсталација.
- све биљне делове и пиљевину заосталу након сече треба изнети из парка у кратком року од почетка радова.
- депресије настале након вађења корена треба насути квалитетним супстратом и извршити равнање земљишта.

Техничке мере за орезивање стабала која се задржавају:

- на простору парка орезати све суве и оштећене гране које су склоне преломима, као и претходно оштећене или сломљене, све до здравог дела;
- места реза свих санираних грана премазати заштитним средством (пр. арбокол) које треба нанети шпатулом;
- одстрањивање сувих дебелих грана спровести постепено, прављењем минимално три реза како не би дошло до одвајања коре са дебла;
- завршни рез увек мора бити кос, никад хоризонталан ни потпуно вертикалан, а површина реза треба да буде окренута од дебла како би се атмосферске падавине сливале са реза и ка спољашњости стабла и смањила могућност појаве трулежи гране и даље пропадање стабла;
- орезивањем тежити да се задржи природан изглед крошње стабла, те грану по правилу треба прекинути уклањањем девитализованог дела до здравог, односно до тање гране која ће је заменити а чији је правац пружања ка спољашњем делу круне и на доле.

Потребно је у наредном периоду планирати и израду пројектне документације у циљу уређења стаза, осветљења, евентуално ограде, капија и мобилијара, за шта је потребно прибавити услове заштите природе.

V 3. МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ треба да задржи своју основну намену. Уношење нових садржаја не сме имати за последицу нарушавање постојећих вредности простора.

Стављање у функцију простора јавне намене којим се обезбеђује пријатан боравак људи захтева уједно и виши ниво одржавања простора и интензивну негу биљака што је у складу са потребом продужења животног века група стабала и солитерних примерака дрвећа.

У циљу очувања природних вредности и обезбеђења функционалности простора јавне намене у складу са постојећим и до сада пројектованим садржајима, а унутар 10% површине на којима је дозвољена градња објеката простора препорука је да:

путеви и стазе заузму (постојеће + пројектовано) највише до 4%,
дечја игралишта (постојеће + пројектовано) највише до 0,5% и
објекти јавног тоалета, спорта, угоститељске делатности и простор за инфраструктуру (постојеће + пројектовано) највише 5,5%,
што укупно чини највише до 10%, а идеално би било до 9%.

Према тренутно важећој планској документацији, у зони Градског парка планирано је:

за алеје, путеве, стазе 5-20%,
дечија игралишта: 2-5%,
спорт и рекреација: 7%,
што укупно чини 32% изграђених површина.

Приликом ревизије заштите детаљном анализом процентуалног учешћа различитих видова застртих површина и поређењем стања на терену са планском и пројектном документацијом и катастром, утврђено је да је непотребно планиран веома велик проценат изграђености од 32%, док постојеће реално изграђене површине на терену које спречавају природан проток атмосферских падавина у тло (од којих нису све у катастру евидентирани) и пројектоване изграђене и застрте површине усвојеном техничком документацијом укупно износе чак знатно мање од 10%.

Са аспекта очувања генетског потенцијала, препоручује се издвајање репрезентативних стабала за очување и одређивање тих примерака за матична стабла у циљу репродукције.

V 4. АНАЛИЗА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА

Анализа заинтересованих страна је значајан сегмент учешћа јавности у сваком пројекту заштите, чији је циљ утврђивање заинтересованих страна са којима се може сарађивати у правцу постизања заједничких резултата и напретка у оквиру пројекта, или предвидети могуће проблеме и претње циљевима пројекта, што отвара могућност да оне на време буду отклоњене. Она је средство које се користи за утврђивање и разумевање оних који имају интерес или удео везан за пројекте заштите природе.

Методологију за планирање ефикасног укључивања заинтересованих страна у управљање заштићеним подручјем дају Ioniță, Stanciu (2016).

Кључне заинтересоване стране, са њиховим потенцијалним позитивним и негативним утицајима на заштићено подручје СП „Градски парк у Бачкој Тополи“, приказане су у табели 13.

Табела 13. Анализа заинтересованих страна на простору СП „Градски парк у Бачкој Тополи“

Утицај заинтересованих страна	Учинак за заштићено подручје	Учинак за заинтересоване стране	Угрожавање заштићеног подручја	Ограничење за заинтересоване стране
Локална заједница	унапређење стања животне средине очувањем зелених парковских површина, промоција	ново запослење; побољшање екоклиме и визуелних карактеристика, као и туристичке понуде, повећане могућности за отварање нових радних места, промоција града, повећање добити локалног становништва	смањене могућности за развој туризма	ограничена изградња, поштовање правила озелењавања и уређења простора, реконструкција и ревитализација парка према условима заштите природе
Инвеститори	унапређење биодиверзитета очувањем и ревитализацијом зелених парковских површина, промоција	побољшање екоклиме и визуелних карактеристика и туристичке понуде, олакшана и убрзана администрација због јасно дефинисаних мера заштите;	смањење зелених површина загађење повећање буке	ограничена изградња
Туристичке организације и посетиоци	добит кроз пружање услуга; допринос активностима управљача повећањем прихода промоција	културно наслеђе као богатија туристичка понуда, ужитак у естетским вредностима, едукација;		поштовање правила кретања и понашања

Утицај заинтересованих страна	Учинак за заштићено подручје	Учинак за заинтересоване стране	Угрожавање заштићеног подручја	Ограничење за заинтересоване стране
Научна и стручна јавност	допринос утврђивању и спровођењу успешних мера активне заштите (методе, мониторинг и сл.); истраживања – историјат парка	стицање нових сазнања / искустава	оштећења услед примене инвазивних метода истраживања	контролисано и усмерено истраживање
Управљач	чување, унапређење, промоција, побољшање односа са јавношћу	повећање прихода из накнада и могућност отварања нових радних места, промоција и популаризација	нарушавање парка због неблаговременог/недовољног спровођења мера активне заштите	
Државне институције и управни органи	стручна и финансијска помоћ промоција	олакшана и убрзана администрација због јасно дефинисаних мера заштите, очување природе, промоција	погоршање стања природних вредности због недовољне и/или неодговарајуће финансијске и правне подршке	
Еколошка јавност	подршка заштити, промоција, очување заштићеног подручја	очување заштићеног подручја, промена јавног мњења, еколошки приступ решавању проблема, еколошко пословање		

VI РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ

VI РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ

VI 1. ПРЕДЛОГ РЕЖИМА ЗАШТИТЕ

СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ одређен је за стављање под заштиту као споменик природе – III категорије.

На основу одредби Закона о заштити природе природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/2016, 95/2018 - др. закон и 71/2021) Споменик природе је мања неизмењена или делимично измењена природна просторна целина, објекат или појава, физички јасно изражен, препознатљив и/или јединствен, репрезентативних геоморфолошких, геолошких, хидрографских, ботаничких и/или других обележја, као и људским радом формирана ботаничка вредност од научног, естетског, културног или образовног значаја.

Споменик природе може бити геолошки (историјскогеолошко-стратиграфски, палеонтолошки, петролошки, седиментолошки, минералолошки, структурногеолошки, хидрогеолошки и други), геоморфолошки, спелеолошки (пећина, јама и друго), хидролошки (цео или део водотока, слат, језеро, тресава и друго), ботанички (ретки или значајни примерци биљног света, појединачно стабло или група стабала, дрвореди, паркови, арборетуми, ботаничке баште и друго).

На споменику природе забрањене су све радње и активности које угрожавају његова обележја и вредности. Мере заштите споменика природе и начин његовог коришћења, ближе се одређују актом о проглашењу заштићеног подручја.

У границама заштите СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ забрањено је вршити радове и активности и обављати делатности које могу нарушити својства због којих је проглашен природним добром.

Основни циљ заштите СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ је да се заустави процес деградације свих садржаја простора и целине, да се наслеђено стање кроз стручан приступ. Један од циљева јесте да се унесу нови садржаји и унапреде постојећи у мери и на начин којим се неће нарушити темељне вредности. Ти садржаји треба да одговарају намени простора јавног парка (моби́лијар, осветљење, уређење стаза и одморишта, едукативни, информативни садржаји и сл.).

Режим заштите јесте скуп мера и услова којима се одређује начин и степен заштите, коришћења, уређења и унапређења заштићеног природног добра.

Одређивање степена режима заштите извршено је у односу на постојеће вредности. На заштићеном природном добру СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ успоставља се режим заштите III степена који је прописан чланом 35. Закон о заштити природе Режим заштите III степена подразумева проактивну заштиту, а спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним и/или измењеним екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја.

У складу са Законом о заштити природе у режиму заштите III степена могу вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, уређење објеката културно-историјског наслеђа, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу. Уредбом о режимима заштите („Сл. гласник РС“, број 31/12) ближе су прописани режими заштите, поступак и начин њиховог одређивања, као и објекти, радови и активности који су забрањени или ограничени. Према Уредби, у режиму заштите III (трећег) степена забрањена је изградња објеката, радови и активности утврђени чланом 35. Закон о заштити природе, а који се односе на забрану изградње објеката нафтне, хемијске, металуршке индустрије, термо-енергетских објеката, као и уношење инвазивних, алохтоних врста и образовање депоније. Уредбом о режимима заштите одређени су радови и активности који се ограничавају, а чланом 6. наведене уредбе је одређено да уколико угрожавају неку од темељних вредности заштићеног подручја забрањују се у складу са законом којим се уређује област заштите природе, као и актом о проглашењу заштићеног подручја.

Површина СП „Градски парк у Бачкој Тополи“ износи 58 831 m² и налази се у режиму заштите III (трећег) степена.

VI 2. ОПШТЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА

На читавом простору заштићеног природног добра Споменик природе „Градски парк у Бачкој Тополи“ прописане су:

Мере очувања и унапређења заштићеног природног добра:

- ✓ редовно одржавање парка спровођењем мера неге и заштите биља: орезивање жбуња и дрвећа, проредна сеча, санитарна сеча, дендрохирургија, уклањање самониклог подраста дрвећа и корова, наводњавање парка непосредно пре и током вегетационог периода, одржавање травњака, детерминација ентомолошких и фитопатолошких узрочника болести и заштита дендрофонда и травњака парка од болести и штетних организама, примена биолошких и биотехничких средстава, праћење обезбеђености земљишта минералним и органским материјама и прихрана биљака, насипање земљишта у циљу обезбеђивања услова за правилан раст и развој стабала, попуњавање микродепресија квалитетним супстратом, садња сезонског цвећа и перена, очување и одржавање елемената мобилијара;
- ✓ коришћење парка за одмор и рекреацију;
- ✓ коришћење парка у едукативне сврхе;
- ✓ обављање научно - истраживачких, образовних, информативно - пропагандних и других активности која не угрожавају природне и створене вредности;
- ✓ израда и спровођење техничке документације са циљем уређења парка;
- ✓ очување постојећих објеката тениских терена у постојећем габариту и изгледу;
- ✓ радови на санацији и реконструкцији постојећих објеката и инфраструктуре;

- ✓ реконструкција и изградња инфраструктуре у циљу уређења парка и функционисања објеката у парку;
- ✓ измештање све друге инфраструктуре која није неопходна за функционисање објеката у парку и заштиту биљака уколико за то постоје техничке могућности,
- ✓ у северном делу Парка, пуном оградом висине од најмање 2 m одвојити Парк од саобраћајнице, према условима за заштиту природе.

Ограничава се:

- ✗ градња објеката на изградњу дечијег игралишта, стаза, трим стазе са позицијама за справе, објеката санитарног чвора и угоститељске делатности типа кафе-посластичарнице/ресторана у рубном делу парка, грађевинске радове на одржавању постојећих објеката и тениских терена, изградњу нове инфраструктуре неопходне за функционисање објеката који се налазе у парку и заштиту и очување биљака, све укупно до 10 % површине заштићеног природног подручја, према техничкој документацији;
- ✗ коришћење водног земљишта за изградњу, реконструкцију и санацију водних објеката, одржавање корита водотока и водних објеката, спровођење мера које се односе на уређење водотока и заштиту од штетног дејства вода, уређење и коришћење вода и заштиту вода у складу са условима заштите природе;
- ✗ дуж обала водотока, са обе стране у појасу ширине 5,0 m слободног простора градња објеката, садња дрвеће, орање и копање земље и обављање других радњи којима се ремети функција или угрожава стабилност мелиорационог канала за одводњавање и предузимање радњи којима се омета редовно одржавање канала;
- ✗ испуштање у Кривају било каквих вода осим условно чистих атмосферских и пречишћених вода, које по важећој законској легислативи из области загађујућих материја омогућују одржавање минимално доброг еколошког статуса (II класе вода) и које по важећој Уредби о граничним вредностима емисије загађујућих материја у води и роковима за њихово достизање, задовољавају прописане вредности;
- ✗ изградња инфраструктуре на неопходну инфраструктуру за функционисање постојећих објеката;
- ✗ употреба хемијских средстава на она у складу са законом;
- ✗ величина тениских терена на постојећу површину.
- ✗ шетња паса искључиво на повоцу прописане дужине за расу паса и са корпом (брњицом);
- ✗ извођење нивелационих и земљаних радова, на радове предвиђене пројектима ревитализације, санације и изградње инфраструктурне мреже;
- ✗ бацање смећа на одлагање у корпе намењене за то;
- ✗ уклањање стабала и жбуња, на уклањање девитализованих примерака, примерака склоних паду и уклањање према пројекту хортикултурног уређења;

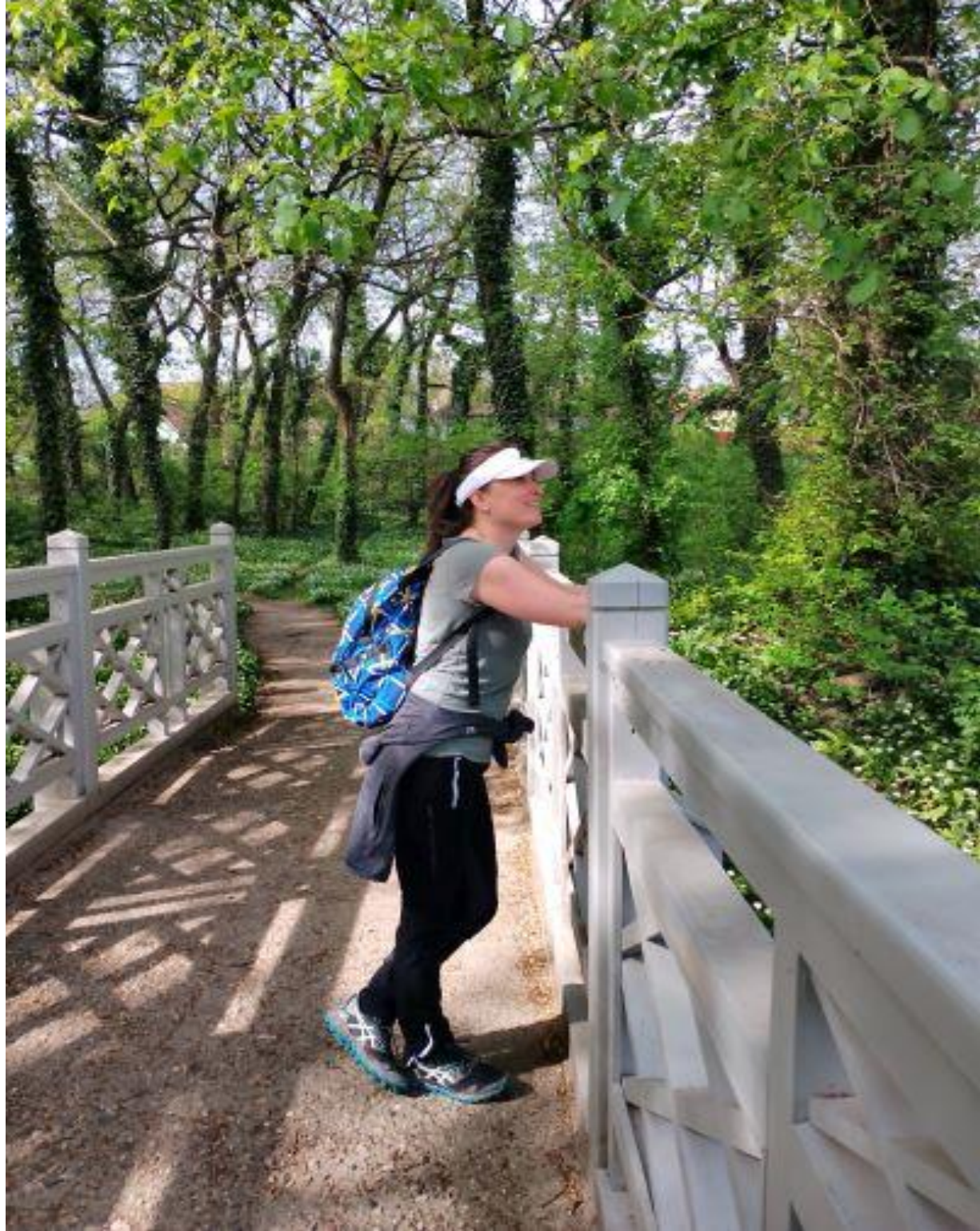
- ✗ садња дендрофлоре искључиво на садњу на основу плана и програма управљања, пројекта хортикултурног уређења и замену девитализованих примерака садницама исте врсте без техничке документације;
- ✗ измена коте терена зелених површина осим на појединим микролокалитетима према потребама заштите дендрофлоре и вртно-архитектонских објеката;
- ✗ постављање привремених и трајних ограда унутар парка које ометају коришћење целине и спречавају пешачку комуникацију;
- ✗ фиксирање елемената намењених спортским активностима осим пратећих елемената трим стазе и елемената у оквиру постојећих тениских терена;

Забрањено је:

- ✗ промена катастарске културе јавни парк;
- ✗ уређење простора без техничке документације (хортикултурно и грађевинско);
- ✗ уклањање, уређење и садња дендрофлоре осим на основу плана управљања, пројекта хортикултурног уређења,
- ✗ затварање терасе објекта тениских терена;
- ✗ кретање, заустављање и паркирање моторних возила ван постојећих путева и паркинга (изузев возила за потребе одржавања парка и објеката у парку и интервентних возила);
- ✗ паљење ватре на парковској површини;
- ✗ превођење надземних инфраструктурних водова преко заштићеног природног добра, или било које врсте инфраструктурних објеката који би биолошки и пејзажно угрозили заштићено природно добро;
- ✗ постављање контејнера и депоновање смећа, свих врста отпадних материја, шљаке са тениских терена и биљног отпада;
- ✗ одлагање опасног и неопасног отпада ван посуда/контејнера који, у зависности од врсте отпадних материја, обезбеђују одговарајућу изолацију од околног простора;
- ✗ преуређење парка супротно стилским одликама;
- ✗ коришћење простора за нове делатности и намене које нису у складу са основном наменом;
- ✗ формирање нових спортских терена;
- ✗ камповање;
- ✗ паљење ватре;
- ✗ пуштање паса;
- ✗ урожавање, озлеђивање и уништавање примерака фауне;
- ✗ радови који изазивају негативне промене хидролошког режима;
- ✗ уношење инвазивних врста;
- ✗ одржавање бициклических и мото трка;
- ✗ уклањање рекламних табли, металних делова и друге радње и активности које нарушавају виталност и декоративност стабала;
- ✗ постављање радио и тв антена, антенских стубова и антена мобилне телефоније и билборда;

- ✗ примена покретних светлосних извора и светлосних снопова усмерених према небу. Није дозвољено украсно осветљење стабала, објеката и травњака у зони утицаја (50 m) на парк или еколошки коридор;
- ✗ примена техничких решења којима се формирају рефлектујуће површине (нпр. стакло, метал) усмерене према коридору или парку ради заштите дивљих врста еколошког коридора и Парка, у појасу од 50 m од еколошког коридора.

За све радове и активности на заштићеном природном добру потребно је прибавити услове заштите природе од Покрајинског завода за заштиту природе (чл. 57. Закона заштити природе).

VII УПРАВЉАЊЕ

VII УПРАВЉАЊЕ

VII 1. НАЧИН УПРАВЉАЊА И ОБАВЕЗЕ УПРАВЉАЧА

Основна питања везана за управљање, коришћење и унапређење заштићених подручја регулисана су одредбама Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/2016 и 95/2018 - др. закон и 71/2021).

За свако природно добро које се ставља под заштиту доноси се посебан акт којим се проглашава заштита тога добра, утврђују мере и режими његове заштите и одређује правни субјект који ће спроводити прописане режиме заштите (у даљем тексту: управљач).

Управљач је дужан да заштиту спроводи у складу са одредбама закона, акта о заштити и плана управљања заштићеним подручјем.

Управљач доноси план управљања за период од десет година.

За одређена заштићена подручја, актом о проглашењу заштите може бити предвиђено да се план управљања доноси за краћи период (појединачна стабла, дрвореди и слично).

Планом управљања одређује се начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице, имајући у виду потребе локалног становништва.

Сва правна лица, предузетници и физичка лица која обављају одређену делатност унутар граница заштићеног подручја, дужна су да своју делатност обављају у складу са планом управљања.

План управљања садржи нарочито:

- 1) приказ главних природних и створених вредности, као и природних ресурса;
- 2) оцену стања животне средине заштићеног подручја;
- 3) преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја;
- 4) дугорочне циљеве заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја;
- 5) анализу и оцену услова за остваривање тих циљева;
- 6) приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности;

- 7) приоритетне задатке научно-истраживачког и образовног рада;
- 8) планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора;
- 9) просторну идентификацију планских намена и режима коришћења земљишта;
- 10) активности на промоцији вредности заштићеног подручја;
- 11) студијску (истраживачку), програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење циљева и активности;
- 12) облике сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности;
- 13) активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене;
- 14) финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења.

У току примене плана, уколико се укаже за потребно, може се вршити његова ревизија у складу са прописаним мерама и режимима заштите.

Пре истека периода за који је план донет, мора се надлежном органу поднети извештај о његовом остваривању. Извештајем се анализирају спровођење плана и остварени резултати.

На план управљања заштићеним подручјем сагласност даје орган надлежан за послове заштите животне средине јединице локалне самоуправе, по претходно прибављеним мишљењу Покрајинског завода за заштиту природе (у даљем тексту: Завод).

Планови управљања остварују се годишњим програмима управљања. Сагласност на програм управљања даје орган надлежан за послове заштите животне средине јединице локалне самоуправе.

Управљач је дужан да надлежном органу достави извештај о остваривању годишњег програма за претходну годину и годишњи програм управљања за наредну годину, до 15. новембра текуће године, а извештај о остваривању плана управљања најкасније 60 дана пре истека периода за који је план донет.

О предлогу плана управљања заштићеним подручјем управљач је дужан да обавести јавност.

Обавештавање јавности подразумева јавни увид у предложени план.

Јавни увид организује и спроводи управљач заштићеног подручја и траје 30 дана.

У току трајања јавног увида управљач заштићеног подручја дужан је да организује јавну расправу.

Управљач је дужан да обезбеди унутрашњи ред и чување заштићеног подручја у складу са правилником о унутрашњем реду и чуварској служби, који доноси уз сагласност надлежног органа.

Правилник о унутрашњем реду доноси управљач уз сагласност органа надлежног за послове заштите животне средине јединице локалне самоуправе.

Правилником о унутрашњем реду утврђују се правила за спровођење прописаног режима заштите, а нарочито: начин понашања посетилаца и других корисника при кретању, боравку и обављању послова на заштићеном подручју; места и услови за одлагање отпада; начин одржавања уредности и чистоће заштићеног подручја; поступак издавања сагласности и других аката корисницима од стране управљача; начин и организација чуварске службе, чувања заштићеног природног добра, опрема и средства неопходна за чување и одржавање; начин спровођења превентивних мера заштите од пожара, других елементарних непогода и удеса.

Актом о проглашењу заштићеног подручја ближе се утврђују садржај и начин доношења и оглашавања правилника о унутрашњем реду.

На заштићеном подручју забрањени су радови и активности, односно извођење пројеката, који оштећују, нарушавају и мењају особине и вредности због којих је подручје заштићено.

Влада може, у складу са законом, дозволити радове и активности, односно пројекте на заштићеном подручју, посебно из области енергетике, саобраћајне инфраструктуре, водопривреде, пољопривреде, туризма, спорта, рударства и заштите природе и животне средине чије је извођење забрањено прописаним режимима заштите, уколико се ради о пројектима од општег интереса и националног значаја.

За радове и активности, односно извођење пројеката на заштићеном подручју се спроводи поступак процене утицаја на животну средину, у складу са законом, уз обавезно прибављање акта о условима и мерама заштите природе.

За радове и активности, односно пројекте за које се не спроводи поступак процене утицаја на животну средину, а који могу имати утицај на вредности и обележја СП „градски парк у Бачкој Тополи“, извођач радова, односно носилац пројекта је дужан да од Завода прибави акт о условима и мерама заштите природе, у складу са одредбама Закона о заштити природе.

Планиране радове и активности, односно извођење пројекта, носилац пројекта дужан је да писмено пријави управљачу заштићеног подручја. Управљач је у обавези да носиоца пројекта упозна са могућностима за обављање планираних радова на датој локацији, као и са процедуром која се мора спровести у случају да се захтевани радови могу изводити на заштићеном подручју.

Заштићена подручја могу се користити и посећивати на начин који не угрожава њихове вредности и спровођење заштите.

Коришћење и посеђивање заштићеног подручја дозвољено је свима под једнаким условима, у складу са Законом о заштити природе и актом о заштити тог природног добра.

Ако би се коришћењем и посеђивањем заштићеног подручја могла проузроковати опасност за његово очување, може се забранити или ограничити његово коришћење и посеђивање.

Власник или корисник непокретности у заштићеном подручју дужан је да дозволи приступ одређеној природној вредности, ради задовољења научних, образовних, естетских, културних и рекреационих потреба, на начин и под условима утврђеним актом о проглашењу заштићеног подручја.

Заштићеним подручјем, управља правно лице (у даљем тексту: управљач), које испуњава услове у погледу стручне, кадровске и организационе оспособљености за обављање послова очувања, унапређења, промовисања природних и других вредности и одрживог коришћења заштићеног подручја. Управљач се одређује/именује актом о проглашењу. Орган надлежан за доношење акта о проглашењу може за потребе управљања једним или више заштићених подручја основати јавно предузеће, јавну установу или привредно друштво.

Испуњеност услова у погледу кадровске, техничке и друге оспособљености за обављање послова управљача утврђује Министарство, у поступку припреме предлога акта о проглашењу.

Ближи услови које мора да испуњава управљач прописани су Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС”, бр. 85/2009).

У циљу заштите и презентације природних вредности заштићеног подручја управљачу, када има својство правног лица, могу се доделити на коришћење непокретности у јавној својини, у складу са законом и прописима који уређују коришћење средстава у својини Републике Србије и добара од општег интереса.

У управљању заштићеним подручјем управљач је дужан нарочито да:

- 1) чува заштићено подручје и спроводи прописане режиме заштите;
- 2) унапређује и промовише заштићено подручје;
- 3) доноси план управљања и акт о унутрашњем реду и чуварској служби утврђен актом о заштити;
- 4) обележи заштићено подручје, границе и режиме заштите у складу са посебним правилником о начину обележавања;
- 5) осигура неометано одвијање природних процеса и одрживог коришћења заштићеног подручја;
- 6) даје сагласност за обављање научних истраживања, за извођења истражних радова, снимање филмова, постављање привремених објеката на

- површинама у заштићеном подручју и даје друга одобрења у складу са овим законом и правилником о унутрашњем реду и чуварској служби;
- 7) обезбеди надзор над спровођењем услова и мера заштите природе;
 - 8) прати кретање и активности посетилаца и обезбеђује обучене водиче за туристичке посете;
 - 9) води евиденције о природним вредностима и о томе доставља податке Заводу;
 - 10) води евиденцију о људским активностима, делатностима и процесима који представљају фактор угрожавања и оштећења заштићеног подручја и о томе доставља податке Заводу и Министарству;
 - 11) води евиденцију о непокретностима са подацима од значаја за управљање заштићеним подручјем;
 - 12) у сарадњи са републичком и покрајинском инспекцијом и органима безбедности спречава све активности и делатности које су у супротности са актом о заштити и представљају фактор угрожавања и уништења заштићеног подручја;
 - 13) врши и друге послове утврђене законом и актом о заштити.

Ако управљач вршењем послова утврди да је учињен прекршај или постоји основана сумња да је учињено кривично дело или привредни преступ, овлашћен је и дужан да поднесе одговарајућу пријаву или захтев за покретање прекршајног поступка.

Уколико се у поступку надзора над радом управљача током стручног и инспекцијског надзора утврди да управљач не извршава обавезе установљене актом о заштити, управљање заштићеним подручјем се одузима и поверава другом управљачу.

Министар прописује начин обележавања заштићеног подручја.

VII 2. ФИНАНСИРАЊЕ

Финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- 1) средстава буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединица локалне самоуправе;
- 2) накнада за коришћење заштићеног подручја;
- 3) прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем;
- 4) средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе;
- 5) донација, поклона и помоћи;
- 6) других извора у складу са законом.

Средства буџета првенствено се користе за финансирање радова и других трошкова на:

- 1) чувању, одржавању и презентацији заштићених подручја (успостављање, опремање и обука чуварских служби, обележавање, одржавање унутрашњег реда, медијско и друго јавно приказивање вредности, санација деградираних површина, управљање отпадом, развој информационог система и друго);
- 2) управљању посетиоцима (изградња улазних станица, едукативних и визиторских центара, штампање материјала намењених посетиоцима и друго);
- 3) регулисању имовинско-правних односа (откуп или замена земљишта, накнада власницима и корисницима непокретности за ускраћивање и ограничавање права коришћења, нанету штету или друге трошкове које имају у вези заштите);
- 4) праћењу и унапређењу стања заштићених подручја (мониторинг, реинтродукција, рекултивација и друго);
- 5) уређењу простора и одрживом коришћењу природних ресурса (програми, планови и пројекти развоја екотуризма, органске пољопривреде и друго).

VII 3. КАДРОВСКА И ТЕХНИЧКА ОПРЕМЉЕНОСТ УПРАВЉАЧА

Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС”, бр. 85/2009), разрађене су одредбе Закона о заштити природе којима је утврђено да управљач може бити правно лице, а у изузетним случајевима предузетник и физичко лице. Одредбама цитираног правилника утврђени су услови које управљач мора да испуњава у погледу стручне, кадровске и организационе оспособљености за обављање послова заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја, да би му се заштићено природно добро поверило на старање.

Сагласно томе, послове заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја, може да обавља управљач - правно лице основано за обављање послова из области заштите природе, управљања природним добрима, односно чија је делатност у блиској вези са тим пословима и ако има организовану:

1) Службу заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја са:

- (1) најмање једним запосленим лицем на пословима заштите природе, које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање једне године, које координира пословима заштите и мониторинга заштићеног подручја, обезбеђује поштовање режима и зона заштите, обележавање

подручја, координира израду планова управљања и годишњих програма управљања, стратешко планирање, имплементира одредбе просторног плана, и сл.;

(2) најмање једним запосленим лицем на пословима управљања пројектима, које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање једне године, са знањем енглеског језика, који координира питања везана за одрживо коришћење природних ресурса у складу са актом о заштити и другим националним и међународним прописима, одржава контакте са корисницима простора и ресурса, прати националне и међународне конкурсе и припрема (координира/реализује) предлоге пројеката, руководи реализацијом одобрених пројеката и сл.;

(3) најмање једним запосленим лицем на економско-правним пословима које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије, дипломирани економиста или дипломирани правник, радно искуство од најмање једне године, које обавља правне и финансијске послове у заштићеном подручју, припрема правне акте управљача, пријаве за прекршаје или привредне преступе на основу надзора чувара, припрема одлуку о накнадама у заштићеном подручју и обавља друге правне и финансијске послове из области заштите природе.

2) Чуварску службу, са запосленим лицима и то:

(1) чувар заштићеног подручја, који мора да има најмање средњу стручну спрему, једну годину радног искуства у струци и положен стручни испит и да испуњава прописане услове за ношење оружја и друге услове утврђене актом управљача којим се уређује организација чуварске службе, који контролише спровођење правила унутрашњег реда у заштићеном подручју и обавља послове чувања заштићеног подручја, у складу са чланом 110. Закона о заштити природе;

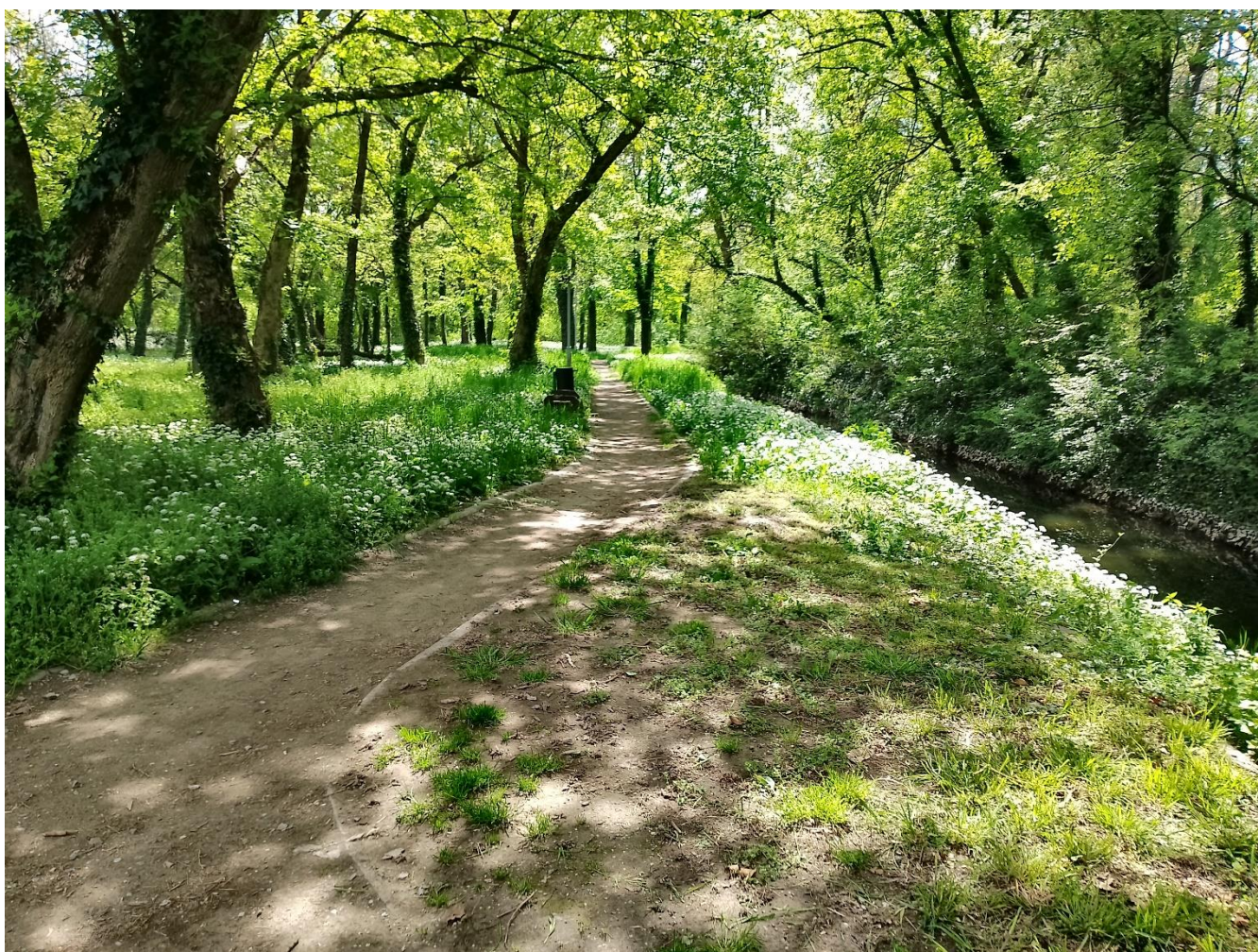
(2) руководилац чуварске службе у заштићеном подручју са пет и више чувара, који мора да има најмање вишу или високу стручну спрему биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање три године, који координира послове чувања и надзора, сакупља информације и прави базу података, предузима мере на основу пријава чувара, сарађује са надлежним инспектором и другим надлежним органима, и сл.

Управљач је дужан да обезбеди да најмање један чувар контролише површину до 3000 ha, а изузетно и већу површину, уколико то омогућавају карактеристике подручја (рељеф, прегледност терена, постојећи антропогени притисци и сл.).

VII 4. ПРЕДЛОГ УПРАВЉАЧА

Према чл. 67. Закона о заштити природе („Службени гласник“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр. 14/2016, 95/2018 - др. закон и 71/2021) управљач се одређује/именује актом о проглашењу заштићеног подручја.

Цитираним чланом Закона прописано је да заштићеним подручјем управља правно лице (управљач), које испуњава стручне, кадровске и организационе услове за обављање послова очувања, унапређења, промовисања природних и других вредности и одрживог коришћења заштићеног подручја.

VIII ЛИТЕРАТУРА

VIII ЛИТЕРАТУРА

- Анастасијевић, Н. (2007): Подизање и неговање зелених површина. Шумарски факултет, Београд.
- Balázs, L. (2012): Krajovai és topolyai báró Kray Pál táborszernagy katonai pályája. Doktori (PhD) disszertáció. Budapest.
- Bjelanović, D., Đorđević, E. (2023): Manual valorizacije postojeće vegetacije. Greenup biro, Beograd.
- Borovszky Samu (1909): Magyarország vármegyéi és városai. BÁCS-BODROG VÁRMEGYE I. BÁCS-BODROG VÁRMEGYE KÖZSÉGEI. Irta Iványi István, kiegészítette Virter Ferencz. Topolya.
- Букуров, Б. (1953): Геоморфолошки приказ Војводине. Зборник Матице српске, серија природних наука, 4: 100-135. Нови Сад.
- Bukurov, B. (1972): Geomorfološke karakteristike područja SAP Vojvodine, Regionalni prostorni plan SAP Vojvodine Novi Sad.
- Virág, G. (1992): Topolya mezőváros története. Újvidék.
- Derković, A. (2021.): Istorija baronske porodice Kray i njihova veza sa imanjem Topola. The history of the baron family Kray and their relationship with the estate of Topola. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet. Završni rad. Novi Sad.
- Grosschmid, G. (1886): Az utolsó Kray báró a szerbek között. Zombor.
- Dudley, N., Stolton, S. (eds) (2008). Defining protected areas: an international conference in Almeria, Spain. Gland, Switzerland: IUCN. 220 p.
- Živković, B., Nejgerbauer, V., Tanasijević, Đ., Miljković, N., Stojković, L., Drezgić, P. (1972): Zemljišta Vojvodine. Institut za poljoprivredna istraživanja, Novi Sad.
- Ioniță, A., Stanciu, E. (2016): Participativno upravljanje zaštićenim područjima u karpatskom ekoregionu. Priručnik za uključivanje zainteresovanih strana u upravljanje zaštićenim Područjem. Svetski fond za prirodu, Dunavsko-karpatški program (WWF-DCP). Svetska organizacija za prirodu, Beograd, WWF Adria, Zagreb, WWF International, Dunavsko-karpatški program, Beč. Beograd.
- Кораћ, Ј. (2015): Снимак дендрофлоре, детаљни мануал, анализа дендрофлоре и пројектна основа. Елаборат Plant Art Нови Сад.

- Košćal, M., Menković, Lj., Knežević, Mirjana, Mijatović, M. (2005): Tumač za geomorfološku kartu 1: 200 000. »Geozavod – Gemini« - Beograd i RS – AP Vojvodina – Izvršno veće AP Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine Novi Sad.
- Merczel Kišferenc, B. (1991): Projekat revitalizacije Parka u Bačkoj Topoli. „Phoenix“ projektovanje i izvođenje radova u hortikulturi. Bačka Topola.
- Mexia, T., Vieira, J., Príncipe, A., Anjos, A., Silva, P., Lopes, N., Freitas, C., Santos-Reisa, M., Correia, O., Branquinho, C., Pinho, P. (2018): Ecosystem services: Urban parks under a magnifying glass. *Environmental Research* 160, pp. 469–478.
- Milanković, R. (2023): Gradski park u Bačkoj Topoli. IDP-Idejni projekat. Sveska 9-Projekat pejzažne arhitekture i hortikulture „GREENLAND KOMAROV“ DOO, Нови Сад,
- Милошевић, Р. (2011): Типолошка припадност и затечено стање вештачки подигнутих састојина јавора и млеча у заштитном шумском појасу. Гласник Шумарског факултета, Београд, 2011, бр. 104, стр. 143-154. Београд.
- Miljković, N. (1996) Osnovi pedologije. Novi Sad: Prirodno-matematički fakultet, Institut za geografiju.
- Нејгебауер, В., Живковић, Б., Танасијевић, Ђ. Миљковић, Н. (1971): Педолошка карта Војводине, 1:50.000. Завод за пољопривредна истраживања Нови Сад и Завод за картографију „Геокарта“, Београд.
- Пајванчић-Цизељ, А (2015): Јавни простори града као предуслов одрживог урбаног развоја: Случај новосадских паркова. Култура полиса, год. XII (2015), бр. 27, стр.353-365. Нови Сад.
- Парабуђски, С., Јанковић, М. (1978): Покушај утврђивања потенцијалне вегетације Војводине. Зборник за природне науке 54, Нови Сад.
- Сапунџић, М. (1975): Комунална хигијена са хортикултурно профилактичким мерама на унапређењу здравља и заштити животних простора, Шумарски факултет Универзитета у Београду.
- Ф. 419: Збирка старих катастарских књига, Историјски архив Војводине. Marktfleck Topolya in Serbisch Woiewodschaft ů themes Banat Neusatzter Kreis 1852.
- Škorić, A., Filipovski, G., Ćirić, M. (1985): Klasifikacija zemljišta Jugoslavije, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Posebna izdanja, knjiga LXXVIII, Sarajevo. Терзин, В., Ракић, М., Хаџи-Вуковић, М. (1994): Основна геолошка карта 1:100 000. Тумач за лист Зрењанин Л34-89.

ОСТАЛА ДОКУМЕНТАЦИЈА:

Документација Покрајинског завода за заштиту природе Нови Сад. Регистар бр. ...ПС „Парк у Бачкој Тополи“.

Достављање Закључка о прихватању иницијативе бр.; 633-3/2023 од 25.04.2023. год., Председника Општине Бачка Топола;

Закон о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/2016 и 95/2018 - др. закон и 71/2021).

Закон о заштити животне средине („Сл. Гласник РС“, бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон, и 95/2018 - др. закон).

Закључак о прихватању иницијативе у вези ревизије одлуке бр.: 633-3/2023-V од 20.04.2023. год., Општинског већа општине Бачка Топола;

Иницијатива за ревизију одлуке о заштити Природног споменика вртне архитектуре „Парк у Бачкој Тополи“, бр.: 162 од 11.04.2023. године (ЈП за грађевинско земљиште, урбанистичко планирање и уређење Бачка Топола);

Закон о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта („Службени гласник РС - Међународни уговори“, бр. 102/2007 од 7.11.2007. године).

Метеоролошки годишњаци (2003-2022): Климатолошки подаци, Републички хидрометеоролошки завод, Београд.

План управљања ПС „Парк у Бачкој Тополи“ за период 2023.-2032. године. ЈП за грађевинско земљиште, урбанистичко планирање и уређење, Бачка Топола („Сл. лист Општине Бачка Топола“, број 32.2/2023.).

План детаљне регулације за део блока 2 у Бачкој Тополи („Сл. лист Општине Бачка Топола“, бр. 26.1. од 28.10.2021. године).

Правилник о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Сл. гласник РС“, број 91/15).

Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Сл. гласник Р. Србије“, бр. 85/2009).

Правилник о обележавању заштићених природних добара („Сл. гласник Р. Србије“, бр. 30/92, 24/94 и 17/96).

Правилник о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Службени гласник РС“, број 97/15).

Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5 од 5. фебруара 2010, 47 од 29. јуна 2011, 32 од 30. марта 2016, 98 од 8. децембра 2016.).

Правилник о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување („Сл. гласник РС“, број 35/10).

Правилник о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методолога за врсте, начине и рокове прикупљања података (doc) („Службени гласник РС“, бр. 91/10, 10/13, 98/2016 и 72/2023).

Предмет бр.: 03 022-1275/2 од 06.06.2023. год., Покрајинског завода за заштиту природе.

План заштите природних добара Покрајинског завода за заштиту природе за 2024. годину бр. 02 008 4063 од 20.12.2023. год. (Решење о давању сагласности на План заштите природних добара Покрајинског завода за заштиту природе, Нови Сад, за 2024. годину, 127 Број: 501-1448/2023, Нови Сад, 27. децембар 2023. год., Покрајинске владе Аутономне покрајине Војводине, „Сл. лист АПВ“, бр. 57/2023.).

Регионални просторни план АП Војводине („Службени лист АП Војводине“, бр. 22, 22/2011).

Решење бр. 633/9-1974-04 од 9. маја 1974. године о стављању под заштиту државе „Парк у Бачкој Тополи“ као Природни споменик вртне архитектуре (Скупштина Општине Бачка Топола).

Решење о давању сагласности на Средњорочни програм заштите природних добара за период од 2021. до 2030. године („Сл. лист АПВ“, бр. 9/2021).

Уредба о режимима заштите („Сл. гласник РС“, бр. 31/2012. године).

Интернет извори:

<https://m.militaria.hu/digitalis-hadtortenelem-hadtorteneti-oktatasi-csomagok-iskolak-szamara/magyarorszag-hadtortenete-1711-1848/magyarorszag-hadtortenete-1711-1848-a-katona-fegyverei/kray-pal-taborszernagy>

<https://www.vojvodinasume.rs/donacija-sadnica-realizovana-u-backoj-topoli-i-cantaviru/>

https://nasledje.gov.rs/index.cfm/spomenici/pregled_spomenika?spomenik_id=44459

<https://maps.hungaricana.hu/hu/OSZKTerkeptar/1243/>

<https://gallery.hungaricana.hu/en/SzerencsKepeslap/1255193/?list=eyJxdWVyeSI6ICJ0b3BvbHlIn0&img=0>

IX ПРИЛОЗИ

Бачка Топола, КО Бачка Топола - Град									
БР. ПАРЦЕЛЕ	БРОЈ ДЕЛА	ПОВРШИНА m ²		АДРЕСА ПАРЦЕЛЕ	КУЛТУРА	ИМАОЦ ПРАВА НА ПАРЦЕЛИ	ВРСТА ПРАВА	ОБЛИК СВОЈИНЕ	РЕЖИМ
		ЦЕЛА	ДЕО						
7666	1	38		МАРШАЛА ТИТА	ЗЕМЉИШТЕ ПОД ЗГРАДОМ И ДРУГИМ ОБЈЕКТОМ	ОПШТИНА БАЧКА ТОПОЛА	СВОЈИНА	ЈАВНА	III
7666	2	25		МАРШАЛА ТИТА	ЗЕМЉИШТЕ ПОД ЗГРАДОМ И ДРУГИМ ОБЈЕКТОМ	ОПШТИНА БАЧКА ТОПОЛА	СВОЈИНА	ЈАВНА	III
7666	3	714		МАРШАЛА ТИТА	ЗЕМЉИШТЕ УЗ ЗГРАДУ И ДРУГИ ОБЈЕКАТ	ОПШТИНА БАЧКА ТОПОЛА	СВОЈИНА	ЈАВНА	III
7666	4	37 651		МАРШАЛА ТИТА	ЈАВНИ ПАРК	ОПШТИНА БАЧКА ТОПОЛА	СВОЈИНА	ЈАВНА	III
7300	1		3 678	МАРШАЛА ТИТА	РЕКА	ЈВП ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ – РЕПУБЛИКА СРБИЈА	СВОЈИНА	ДРЖАВНА РС	III
5310	1	16 725		СВЕТОЗАРА МАРКОВИЋА	ЈАВНИ ПАРК	ОПШТИНА БАЧКА ТОПОЛА	СВОЈИНА	ЈАВНА	III
		55 153	3 678	Укупно					
Укупно Градски парк у Бачкој Тополи 58 831 m ²									

Извор података:
Катастар алфанумерика
Датум ажурности података:
26.07.2024.

Република Србија
Аутономна покрајина Војводина
**Покрајински секретаријат за енергетику,
грађевинарство и саобраћај**
Булевар Михајла Пупина 16, 21000 Нови Сад
Т: +381 21 487 4337
www.psegs.vojvodina.gov.rs

БРОЈ: 002729132 2024 09416 002 001 310 144

ДАТУМ: 10. октобар 2024. године

03 022-2912/2
04. 11. 2024
[Signature]

**Покрајински завод за заштиту природе
Радничка 20А
21 000 Нови Сад**

Предмет: Достава података из катастра истражних простора, експлоатационих простора и поља и лежишта минералних сировина и других геолошких ресурса на подручју Градског парка у Бачкој Тополи у циљу израде Студија ревизије заштићеног подручја

Поступајући по захтеву број: 03 022-2912 од 17.09.2024.године, који је запримљен дана 20.09.2024.године путем електронске поште, за доставу података из катастра истражних простора, експлоатационих простора и поља и лежишта минералних сировина и других геолошких ресурса на подручју Градског парка у Бачкој Тополи, у циљу израде Студије ревизије заштићеног подручја, обавештавамо вас да је на основу увида у катастар активних истражних простора; лежишта и биланса минералних сировина и других геолошких ресурса и катастар експлоатационих простора и поља, који се у складу са одредбама члана 162. Закона о рударству и геолошким истраживањима („Сл гласник РС“, бр. 101/2015, 95/2018 – др. закон и и 40/2021) воде у Покрајинском секретаријату за енергетику, грађевинарство и саобраћај, утврђено да на простору обухвата постоји простор са утврђеним и овереним резервама, Општине Бачка Топола, Маршала Тита 30, 24 300 Бачка Топола и то:

- лежиште: извориште рекреационог центра у Бачкој Топол (бунари: ВТ-ЗА/Н (термална вода); В-1 (олигоминерална вода))
- решење бр. 143-310-396/2020-03 од 06.10.2021. године
- потврду издао: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај
- минерална сировина/геолошки ресурс: термална вода и олигоминерална вода
- границе лежишта са овереним билансним резервама:

Извориште рекреационог центра у Бачкој Тополи	Преломна тачка	Х	У
ВТ-ЗА/Н (термална вода)	1	5 075 562	7 393 737
	2	5 075 579	7 393 883
	3	5 075 402	7 393 936
	4	5 075 403	7 393 739
В-1 (олигоминерална вода)	5	5 075 555	7 393 664
	6	5 075 579	7 393 883
	7	5 075 321	7 393 960
	8	5 075 322	7 393 665

Такса по тарифном броју 135. став 1. Закона о Републичким административним таксама ("Сл. гласник РС", бр. 43/2003, 51/2003 - испр., 61/2005, 101/2005 - др. закон, 5/2009, 54/2009, 50/2011, 70/2011 - усклађени дин. изн., 55/2012 - усклађени дин. изн., 93/2012, 47/2013 - усклађени дин. изн., 65/2013 - др. закон, 57/2014 - усклађени дин. изн., 45/2015 - усклађени дин. изн., 83/2015, 112/2015, 50/2016 -

усклађени дин. изн., 61/2017 - усклађени дин. изн., 113/2017, 3/2018 - испр., 50/2018 - усклађени дин. изн., 95/2018, 38/2019 - усклађени дин. изн., 86/2019, 90/2019 - испр., 98/2020 - усклађени дин. изн., 144/2020, 62/2021- усклађени дин. изн., 138/2022, 54/2023 - усклађени дин. изн., 92/2023, 59/2024- усклађени дин. изн. и 63/2024-измена и допуна усклађених дин.износа), за увид у катастар истражних права и експлоатацију и такса по тарифном броју 1. за захтев Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинским административним таксама ("Службени лист АПВ" 40/2019, 59/2020 - усклађени дин. изн. и 45/2021- усклађени дин. изн., 54/2021, 52/2022- усклађени дин. изн. и 43/2023-усклађени дин. изн.) нису наплаћене с обзиром да је подносилац захтева ослобођен од плаћања административне таксе сходно члану 18. тачка 2. Закона о Републичким административним таксама и члану 12. став 1. тачка 2. Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинским административним таксама.

ДОСТАВИТИ:

1. Наслову
2. Архиви

SKUPŠTINA OPŠTINE
 Odeljenje za društvene službe
 Broj: 633/9-1974-04
 Dana: 9. maja 1974.
 BAČKA TOPOLA

Odeljenje^{za} društvene službe Skupštine opštine Bačke Topole na osnovu čl. 17. stav 2. Zakona o zaštiti prirode ("Službeni glasnik SR Srbije" broj 24/65), čl. 1. Zakona o primeni odredjenih republičkih zakona u oblasti obrazovanja i kulture posle 31. decembra 1972. godine ("Službeni list SAP Vojvodine" broj 27/72) i čl. 202. Zakona o opštem upravnom postupku (Sl. list SFRJ, broj 18/65), u predmetu zaštite prirode, a po predlogu Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu donosi

R E Š E N J E

1. STAVLJA SE POD ZAŠTITU DRŽAVE PARK U BAČKOJ TOPOLI kao prirodni spomenik vrtne arhitekture
2. Zaštićeni deo prirode nalazi se na području Opštine Bačka Topola, kat.parc.br. 3650, 3652, 3657 k.o. Bačka Topola, u površini od 60 ha, zaveden u zem.knj, ograničen ulicama Maršala Tita, Nušićeva i Sv. Markovića i Petefi brigade.
3. Zaštićeni deo prirode daje se pod upravu i korišćenje Urbanističko komunalnom preduzeću DOM Bačka Topola, koji je dužan da čuva i održava zaštićeni deo prirode i snosi troškove sprovođenja mera propisanih ovim rešenjem.
4. Korisnik zaštićenog dela prirode obavezuje se da u roku od jedne godine od dana donošenja ovog rešenja izradi plan njegovog uređenja odnosno održavanja. Plan uređenja odnosno održavanja dostaviće se radi saglasnosti Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode u Novom Sadu, a na odobrenje Skupštini opštine.
5. Nadzor nad sprovođenjem mera predviđenih planom uređenja odnosno održavanja vrši Pokrajinski zavod za zaštitu prirode u Novom Sadu.

6. U zaštićenom delu prirode dozvoljava se sprovođenje svih radova koji vode unapredjenju zaštićenog dela prirode, a naročito čišćenje i uklanjanje nepoželjnih vrsta samoniklog drveća i grmlja, seča suvih stabala,
Zaštita od gljivičnih oboljenja i napada insekata.
7. U zaštićenom delu prirode zabranjeno je vršiti sledeće radove:
Seča stabala i žbunja bez prethodne dozvole stručnjaka,
Gradnja objekata koji nisu predviđeni planom pod tačkom 4. ovog rešenja,
Loženje vatre,
Hođanje van staza i uništavanje ptica.
8. Radovi koji bi odstupilo od propisanog režima zaštite po ovom rešenju, mogu se izvoditi samo uz odobrenje Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu.
9. Izvršiozi radnji protivnih ovom rešenju, učinjenih u zaštićenom području, kazniće se po odredbama Zakona o zaštiti prirode, odnosno po odredbama Krivičnog zakonika.
10. Privredni planovi i projekti šumarskih i drugih privrednih organizacija, ukoliko bi mogli imati uticaj na promenu stanja zaštićenog dela prirode, moraju imati prethodno saglasnost organa uprave skupštine ove opštine, nadležnog za poslove zaštite prirode, a na osnovu pribavljenog mišljenja od Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu.
11. Zaštićeni deo prirode se mora usvojenim znakom vidno obeležiti da je stavljen pod zaštitu.
12. Ovo rešenje objaviti u Službenom listu opštine Bačka Topola.

O b r a z l o ž e n j e

U smislu člana 1., 6. i 17. stav 2. Zakona o zaštiti prirode, opštinski organ nadležan za poslove kulture, a po predlogu Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, je ovlašćen da stavi pod posebnu zaštitu deo prirode.

Pokrajinski zavod za zaštitu prirode u Novom Sadu, pod brojem ol-72-74. od 29. aprila 1974. godine stavio je predlog da se PARK U BAČKOJ TOPOLI stavi pod zaštitu iz sledećih razloga: Park u Bačkoj Topoli predstavlja vrednost po svojoj funkciji, prirodnim retkostima, lokaciji a posebne odlike su mu da i ako dendrološki sastav po broju vrsta nije bogat, po habitusu nekoliko soliternih stabala, čija starost prelazi 200 godina, ima veliku vrednost. Naročito se ističu sledeće vrste: *Qercus pedunculata*, *Gingo biloba*, *Alnus glutinosa*, *Fraxinus excelsior*, *Populus alba* i *Populus tremula*.

Od posebnog značaja je stablo *Taxodium* i *Acer pseudoplatanus* *purpureum* a i rečica Krivaja kao vodena površina predstavlja značajan elemenat u ovom praku.

Obzirom na potencijalne mogućnosti primenom rekultivacije i adaptacije postojećeg stanja, koristeći sve elemente u njemu, park će postati značajan objekt vrtne arhitekture.

Posle svestranih razmatranja svih napred navedenih činjenica i procenjivanja sadašnjih bioloških i drugih vrednosti navedenog dela prirode, nauzeto je stanovište da se isti stavi po režim zakonske zaštite. Istovremeno odredjen je i korisnik kao i nadzor nad sprovođenjem mera, kako bi se po planu odredio i održavao ovaj zaštićeni deo prirode.

Na osnovu izloženog a sticanjem uslova iz čl. 2., 12. tač. 2. i čl. 14. Zakona o zaštiti prirode, doneto je rešenje kao u dispozitivu.

protiv ovog rešenja može se izjaviti žalba Pokrajinskom sekretarijatu za nauku, obrazovanje i kulturu u Novom Sadu, putem ove Skupštine Opštine, u roku od 15 dana po prijemu odnosno objavljivanju rešenja u Službenom listu opštine.

O ovome se izveštavaju:

1. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode u Novom Sadu,
2. Korisnik - Urbanističko komunalno preduzeće DOM Bačka Topola,
3. Arhiva.

ODELJENJE ZA DRUŠTVENE SLUŽBE

N a č e l n i k,

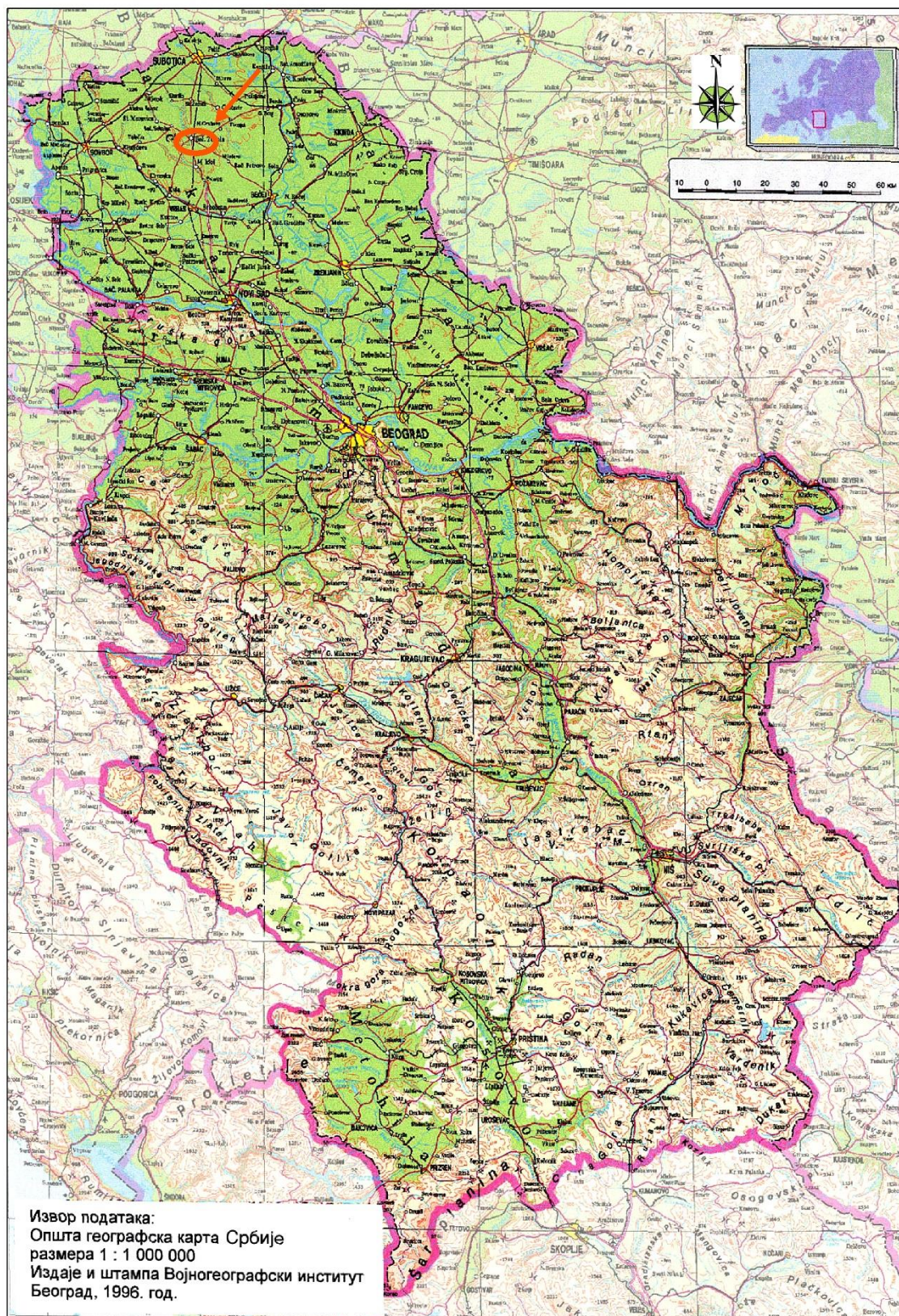
Čubela Ferenc

Čubela Ferenc

X КАРТОГРАФСКИ ПРИКАЗ

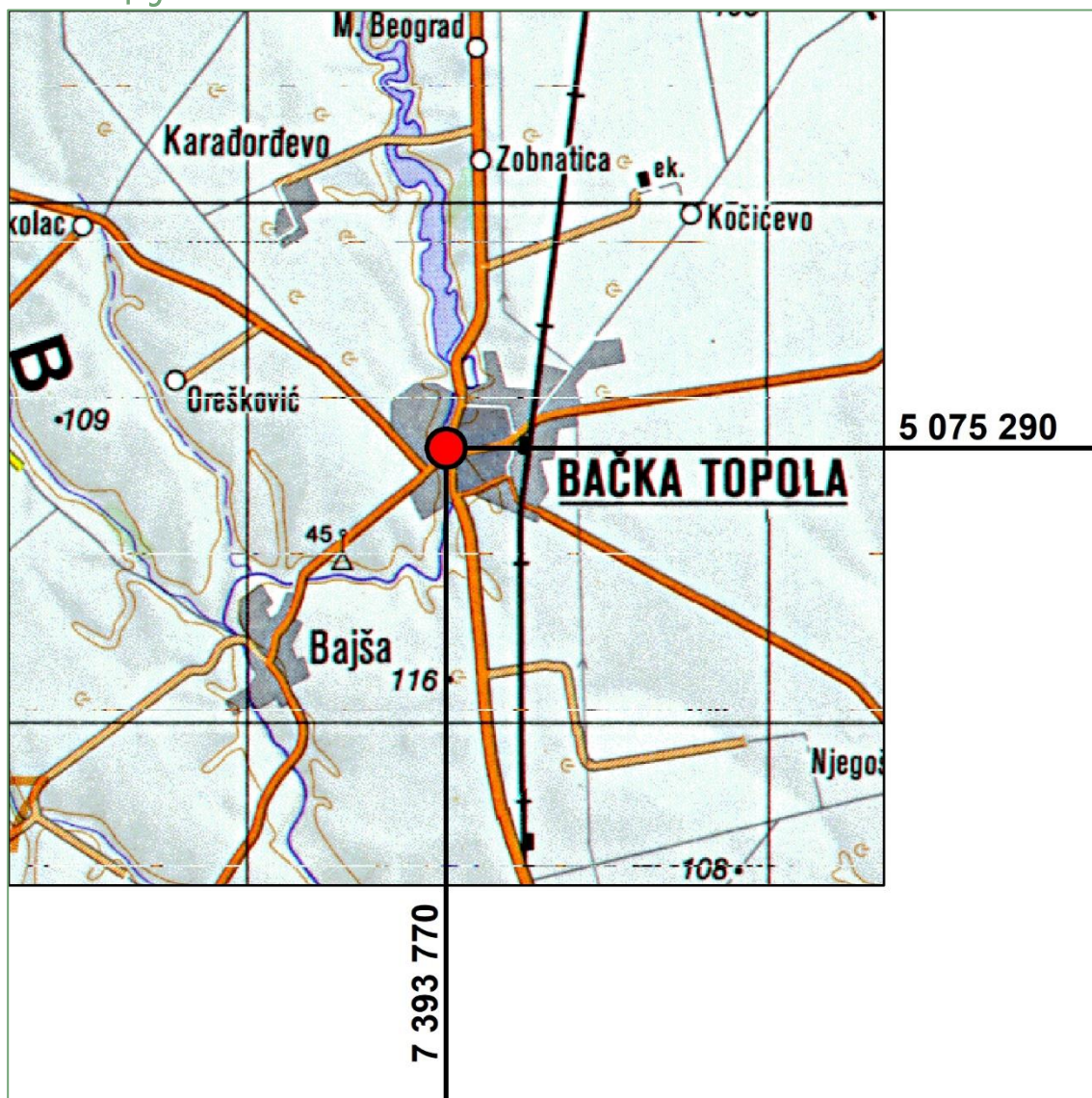
Прилог 1

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ
СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
„ГРАДСКИ ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ“

Прилог 2

Размера: 1 : 300 000

Локација

Легенда

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
„ГРАДСКИ ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ“

ГЕОГРАФСКЕ КООРДИНАТЕ ЦЕНТРАЛНЕ ТАЧКЕ

по Гриничу

45° 48' 50" N – 19° 37' 39" E

по Гаус-Кригеру

7 393 770 – 5 075 290

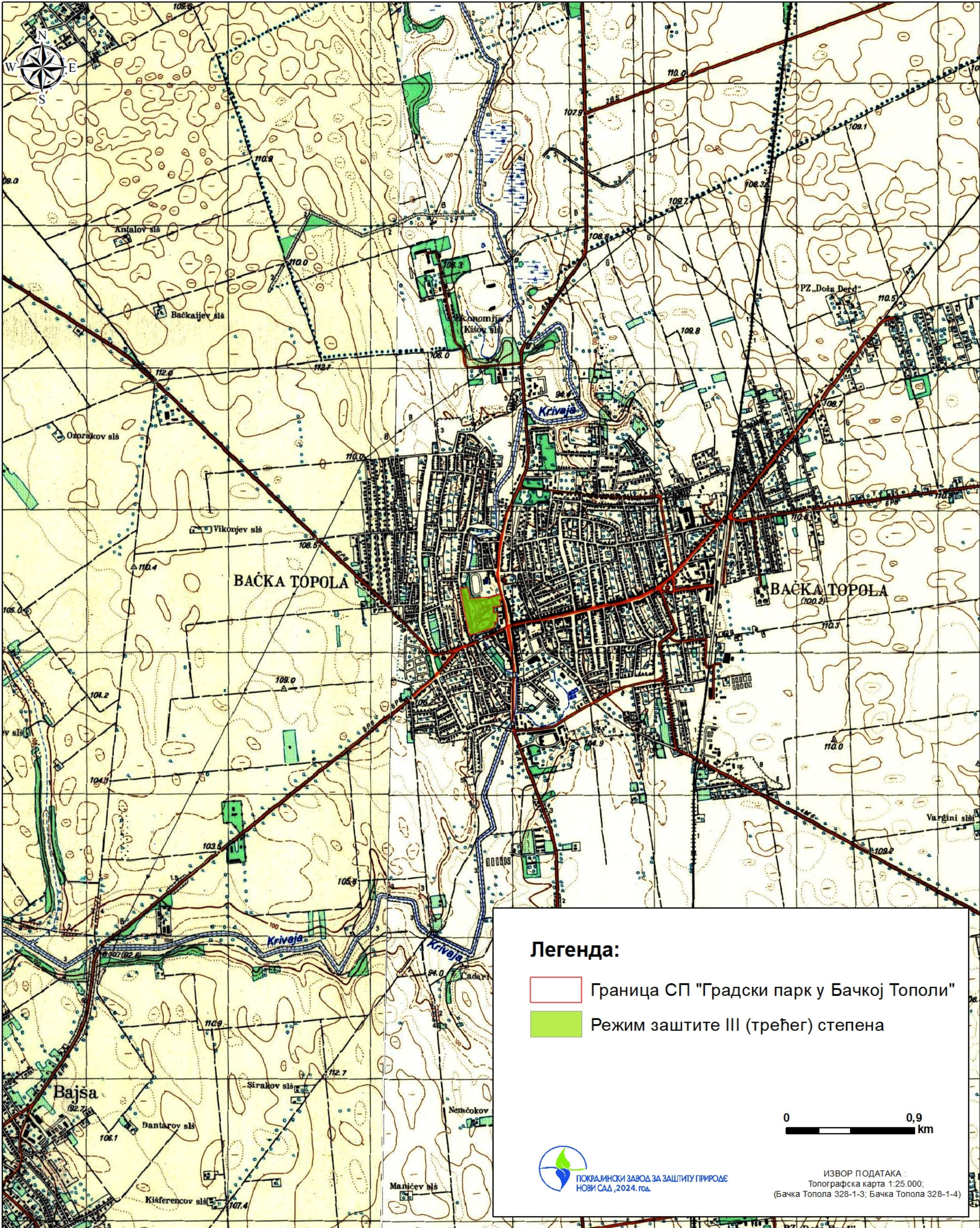
Надморска висина природног добра:

93,27 – 99,29 н.м.

Извор података: ПТК 300 000, Лист Београд

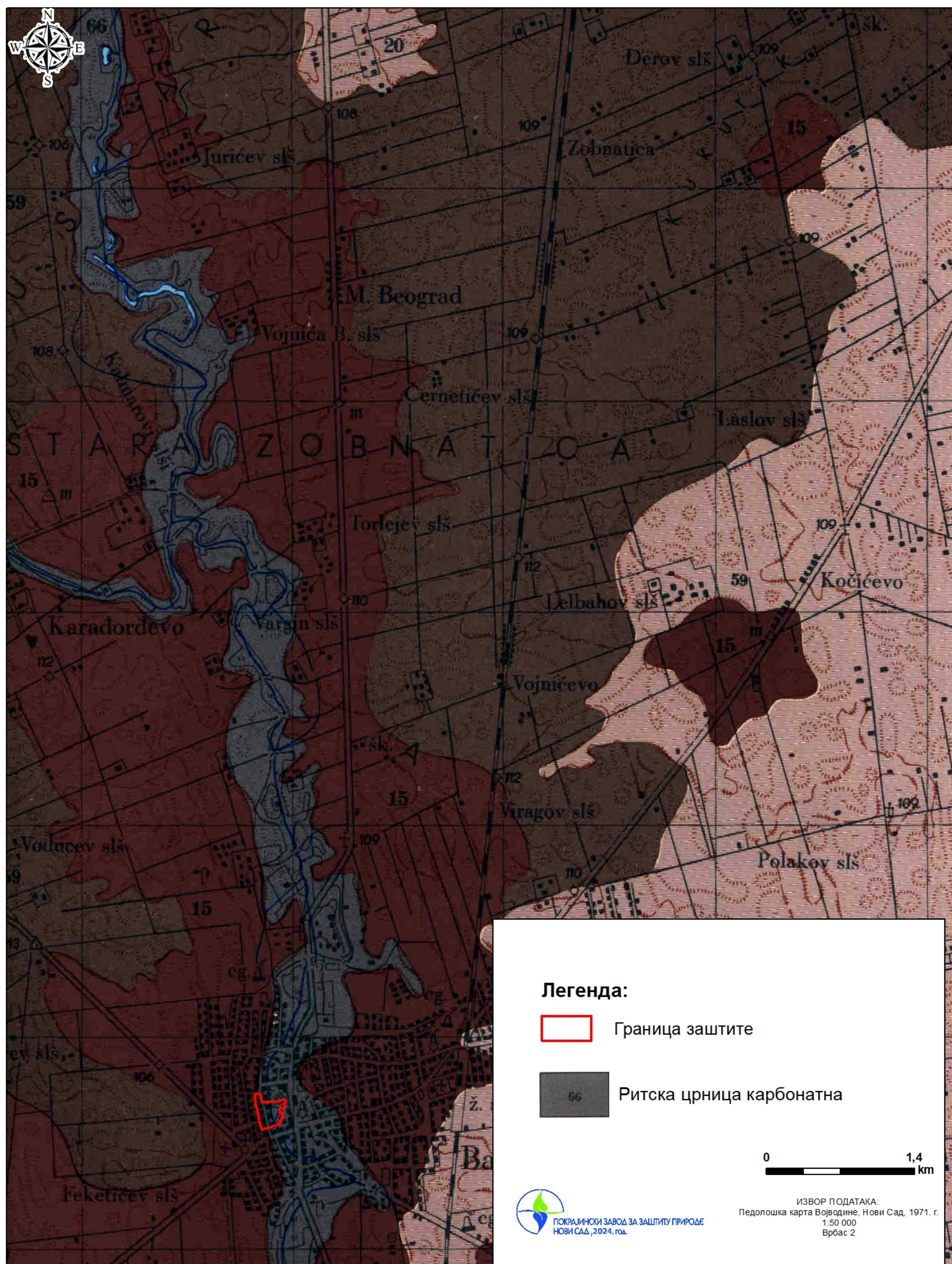
СПОМЕНИК ПРИРОДЕ "ГРАДСКИ ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ"

ПРЕГЛЕДНА КАРТА 1:25 000

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ "ГРАДСКИ ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ"

ПЕДОЛОШКА КАРТА 1:50 000

Легенда:

- Граница заштите
- Режим заштите III степена

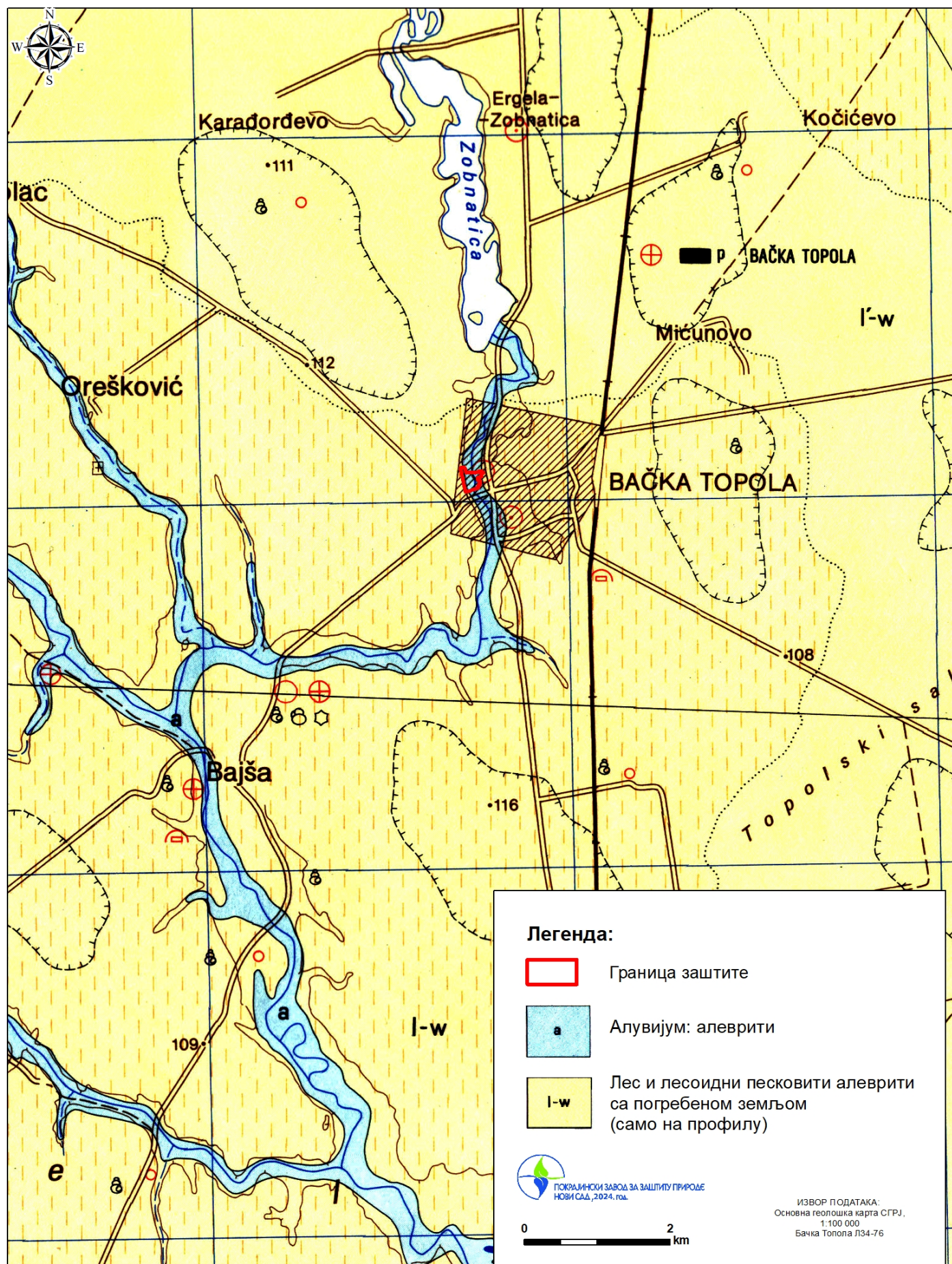
0 1:2.000 100 m

ИЗВОР ПОДАТАКА:
WMS сервис

ПОКАЖИЈОНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ
НОВИ САД, 2024. год.

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ "ГРАДСКИ ПАРК У БАЧКОЈ ТОПОЛИ"

ГЕОЛОШКА КАРТА 1:50 000

ПРЕГЛЕДНА КАТАСТАРСКА КАРТА 1:2.000

